

EEN EVEN DIERBAAR GELOOF

Brieven van Gods kinderen.

Cornelia van den Hoek te Middelharnis

en anderen

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2011**

INHOUD

- I. Levensschets van Cornelia van den Hoek**
- II. 22 brieven van Cornelia van den Hoek**
- III. Twee brieven aan Sientje Geuze te Poortvliet.** Geschreven door:
 - 1. **Zuster M. N. Hobbel**, Ring 78, Middelharnis.
 - 2. **P. van Beek** te Middelharnis
- IV. Brief van ELBERTJE HOGENBIRK te Huizen**
- V. Gedenkschriften van HENDRIKA VAN DE GRAMPEL te Wageningen**
- VI. Brief van JANNEKER BOSCH te Ede**
- VII. Brief van Vrouw Hentinck te Amsterdam, aan een onbekende vriend op Walcheren.**
- VIII. Verslag van het overlijden IDA te Groningen**
- IX. Brief van Cornelis van den Oever te Nederhemert**
- X. GEBED VAN EEN ARABIER**

1. Levensschets van Cornelia van den Hoek

Cornelia van den Hoek werd geboren in Middelharnis op 21 april 1880. Zij stamde uit een vissersfamilie. Toen de visserij in Middelharnis verliep, trokken haar broers en zusters naar andere vissersplaatsen, zoals Maassluis, Hoek van Holland en IJmuiden. Kee bleef op Flakkee wonen, Zij is nooit gehuwd. Op 30 mei 1929 deed zij belijdenis in de Gereformeerde Gemeente van Middelharnis. In de volksmond werd ze meestal Kee Hoek genoemd. Zij was huishoudster bij het hoofd van de school, de heer J. C. Z. du Boeuff. Dat leverde haar de bijnaam Kee de Buf op.

Kee scheen niet onbemiddeld, want in 1927 kocht ze een in aanbouw zijnde woning aan de Tuinstraat 26 te Sommelsdijk voor fl. 900,-. Zij liet deze woning voor fl. 1.100,-afbouwen.

Al op betrekkelijke jonge leeftijd was ze bevriend met ouderling Ph. Vijfhuize. Geestelijk waren ze nauw aan elkaar verbonden. In een doordeweekse dienst ging eens een predikant voor die sprak over Openbaring 20:12: 'En de boeken werden geopend...'

Onder deze preek werd haar alles ontnomen, en de satan kreeg vat op haar. Toen ze thuis kwam, werd ze zo wanhopig, dat ze een eind aan haar leven wilde maken. Ouderling Vijfhuize werd die nacht wakker, stapte uit bed en zei: 'Ik moet naar Kee want er is wat.' Hij trof Kee in de grootste wanhoop aan; ze was bezig om haar voornemen uit te voeren. Het water stond aan de lippen. In het gesprek dat volgde, kwam de Heere mee en werd de benauwdheid weggenomen.

C. Kieviet Czn. (oud-diaken van de gemeente van Middelharnis) werd tijdens de oorlog in Duitsland te werk gesteld. Dit tot groot verdriet en zorg van zijn ouders. Een broer van hem was namelijk al eerder in Duitsland te werk gesteld en daar overleden. Na de bevrijding kwam Kee regelmatig informeren of de familie al iets van hem gehoord had. Dit duurde totdat de zoon thuiskwam. Familie en vrienden kwamen om hem te begroeten, en ook Kee Hoek met de vrouw van ouderling Van der Boom kwamen hem opzoeken. Stil zaten deze vrouwen te luisteren hoe Kieviet vertelde dat ze met de trein in Heerlen aankwamen. De trein was versierd met vlaggen en groen van de bomen. Op het station stonden de mensen te juichen en de teruggekeerde dwangarbeiders juichten ook.

Toen Kieviet uitverteld was, zei Kee tegen mevrouw Van der Boom: 'Vertel jij nu maar wat de Heere tot mij heeft gesproken.' Het waren deze woorden: '*Maar voorzeker zal hij met gejuich wederkomen,*' uit Psalm 126:6. Het woord tot haar gesproken was letterlijk vervuld.

Kee stond bekend als een geofefende christin die goed kon luisteren, maar ook onderwijzend kon spreken. Op de gezelschappen sprak zij met gezag. Ze was nauw bevriend met ouderling M. van der Boom en zijn vrouw, die haar verzorgden toen ze ouder werd. Degenen die haar gekend hebben, zeggen dat zij niet gemakkelijk in de omgang was. Al ze het ergens niet mee eens was, werd dat ronduit gezegd, of het een predikant, ouderling of wie dan ook mocht wezen.

Kee was als een geestelijke moeder voor Grietje Knape, later weduwe Verhage, die haar nuttig onderwijs gaf in de eerste levensgangen. Grietje gebruikte later haar woorden tot lering voor anderen die de Heere op haar levensweg plaatste.

Er zijn nog een aantal brieven bewaard van Kee Hoek, voor het merendeel aan Pieter en Marigje Mellegers te Sliedrecht. Brieven zijn overgenomen uit: *Een even dierbaar geloof*. Uitgave: De Palmboon, St. Philipsland, 1980.

Bij de evacuatie na de ramp van 1953 waren ouderling Van der Boom en Kee Hoek in Rotterdam ondergebracht. Daar is Kee na een korte ziekte op 17 februari 1953 overleden. Zij was toen 72 jaar. Op 20 februari 1953 werd ze begraven. In een zaal van de kerk aan het Mijsheerenplein sprak ds. A. de Blois, waarna ds. F. Mallan van Bruinisse aan het graf sprak. Hij wees erop hoe God van eeuwigheid haar een plaats had bereid op de Zuiderbegraafplaats te Rotterdam, een plaats, door Christus voor haar geheiligd en hoe ze nu op haar slaapstede zou rusten, tot die dag, dat Christus Zelf haar opwekken zal, en zij naar ziel en lichaam Hem eeuwig mag verheerlijken. De rouwcirculaire luidt als volgt:

Heden behaagde het de Heere tot onze grote droefheid, na een kortstondige ongesteldheid, doch geheel onverwachts ons midden weg te nemen, onze innig geliefde zuster, Behuwdzuster, Tante en huisvriendin

Cornelia van den Hoek

in de ouderdom van 72 jaren.

Haar leven was Christus en het sterven haar gewin

Phillppenzen 1 :21

Namens verdere familie:

C. v. d. Hoek

P. v. d. Hoek

Rotterdam, 17 Februari 1953

Adres van Rouwbeklag: Borselaarstraat no. 19

De begrafenis zal D.V. plaats hebben, Vrijdag 20 Februari a.s. op de Zuiderbegraafplaats te Rotterdam te 3.30 uur

Vertrek van de Rouwkamer, 's Gravendeelstraat 5 te 3 uur.

De overledene ligt opgebaard in een der vergaderzalen van het Kerkgebouw der Geref. Gem. te Rotterdam-Z.

Zie voor levensoverzicht: *Oude Paden*, sept. 2003.

II. 22 brieven van Cornelia van den Hoek

1ste brief

Sommelsdijk, 8 mei 1939.

Zeer geliefde vriend en vriendin.

Daar ik een briefje heb ontvangen en er nog niet aan toe kon komen u een lettertje terug te schrijven, mag ik dit nu doen daar ik nu weer wat beter ben door 's Heeren goedheid. Ik was er verleden week weer zo naar aan toe in mijn ingewanden en ik dacht dat ik hetzelfde weer terug zou krijgen van twee jaar terug. Maar geliefden, de Heere doet niet naar mijn zonden en vergeldt niet naar mijn ongerechtigheid. Want ziende op mijn afmakingen, o vriendin, dan ben ik waardig dat dat Lieve Wezen nooit naar mij om kwam te zien. Maar ach geliefden, omdat het van eeuwigheid vast ligt kan de Heere niet meer van Zijn kinderen af, hoe onwaardig zij ook zijn.

Ik kwam gistermorgen zo uit mijn bed en daar daalde dat Lieve Wezen met deze woorden in mijn hart: *gaat uit op de voetstappen Mijner schapen*. O kinders, wat werd ik gewillig gemaakt om op te mogen gaan onder Gods dierbare instellingen; er werd een preek gelezen over het Hooglied: *Hij kusse mij met de kussen Zijnsmonds*. O, wat werd dat Woord voor mij ontsloten. O geliefde, dan is weer al wat aan Hem is, begeerlijk. O, dat is toch maar de spijs, die mijn arme lege ziel maar kan verkwikken. Ik moest maar uitroepen: arme wereld, die zo in alles op komt te gaan en alles komt te verwerpen wat de Heere Zelf ingesteld heeft. O geliefden, wat heeft hij dan weer eens te doen met zijn medemensen. Ach, ik moest maar uitroepen: wat zal het toch te zeggen wezen, om in de handen te moeten vallen van de Levende God en geen Borg voor de ziel. O geliefden, dan gevoel ik weer naastenliefde, want dan is het weer; waarom was het op mij gemunt, daar er zoveel gaan verloren, die Gij geen ontferming gunt. O, dan ziet men niet laag op zijn medemens. O, ik moest maar roepen: *ach Heere, hecht toch maar meer parelen aan Uw dierbare Middelaarskroon*. O geliefden, Hij is het toch zo waardig om geëerd, gediend en gevreesd te worden. Ach geliefden, ik wens er u beiden veel van; dat de Heere u en uw vrienden Zijn nabijheid maar veel mag schenken. Dan word ik maar gewaar, dat een stervend leven en gelukkig leven is, om maar veel gespeend te worden aan al hetgeen buiten den Heere is.

Geliefden, wees met het gebrekvolle tevreden en hartelijk gegroet van uw onwaardige vriendin.

C. v.d. Hoek.

2° brief

Sommelsdijk, december 1941.

Geliefde vrienden.

Door 's Heeren goedheid ben ik op het ogenblik weer redelijk. Ik heb het weer erg in mijn ingewanden gehad, maar nu gaat het weer. En hoe gaat het met u beiden? Ik hoop van goed. Ik ben weer nieuwsgierig iets van u te horen, want ach vrienden, wij zijn nog gespaard door 's Heeren goedheid, en er zijn zovelen weggenomen in deze ernstige tijden. O, wat beleven wij tijden daar men de verharding zo maar hand over hand ziet toe nemen en geen bukken gewaar komt te worden. Ach lieve vrienden, dan kan men niet anders verwachten als dat de Heere het ene wee wegneemt en het andere laat volgen. O geliefden, mocht dat Lieve Wezen ons maar vernederen onder al die oordelen die over ons gekomen zijn. Wee onzer dat wij zo gezondigd hebben. En ach geliefden, wat zijn de bemoeienissen nog vele over ons, dat wij nog bewaard worden voor de honger tot op het ogenblik, daar er zovelen zijn die het alles komen te

ontberen.

O geliefden, dan moet ik uitroepen met David: *Gij overlaadt ons dag aan dag met alle weldaden.* O, dan zink ik weg onder dit alles, want ach geliefden, ik maak het er niet beter af. O, wat worden wij het gewaar, wat ik zei verleden week: *Heere Gij moet mij nog eerst beschaamd en schaamrood maken, anders ben ik het maar met mijn lippen.* Maar geliefden, als de Heere dat komt te werken, o, dan nemen wij weer eens een laag plekje in en daar is het het beste, als men daar toe verwaardigd mag worden.

En o geliefden, nu staan wij weer aan het einde van dit zo ras vervlogen jaar en als de Heere het ons laat beleven weer voor een nieuw jaar O geliefden, dan wens ik u het nodige toe voor ziel en lichaam en dat gij maar veel de nabijheid des Heeren mag ondervinden en onder Zijn vleugelen een schuilplaats mag vinden. Want ach, wie weet waar wij nog dóór moeten. Want geliefden, het zal toch maar om de Kerk gaan, die is van zijn plaats. Mocht dat lieve Wezen ons verwaardigen een plaatsje te schenken aan de voetbank Zijner voeten, om elkander in de gebeden te mogen gedenken.

O geliefden, dat is de wens van mijn hart. En nu ga ik eindigen. Wees met het gebrekvolle tevreden en verder beide de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin,

C. v.d. Hoek.

3^e brief

Sommelsdijk, 22 oktober 1942.

Geliefde vrienden,

Door Gods goedheid ben ik ook weer wat opgeknapt. O, wat was ik blij met uw briefje; ik zeg: ach Heere, dat is goede tijding uit een ver land. En ach geliefde vrienden, wat mocht ik u daar in verstaan, als men daar zo ligt. Want dan worden wij gewaar, hoe stijl en diep afhankelijk wij zijn naar ziel en lichaam beide. O, zo lag ik onlangs ook van mijn ingewanden. Ik kon niets meer gebruiken, ik was er zo naar aan toe. En ach lieve vrienden dan leert de Heere hem weer wel eens roepen en dan ligt er toch een stille verzuchting in al zijn ellende. Want de Heere slaat, maar komt dan ook weer te helen en dan hebben wij geen aardse medicijnmeester nodig. Maar dat Lieve Wezen daalde af met deze woorden: *staat op en eet, want die weg zou te zwaar voor u wezen.* En ach lieve vrienden, daar daalde de Heere af in Zijn dierbaar Borgwerk, van Zijn kribbe tot Zijn kruis en zo verder, tot het zitten aan Zijns Vaders rechterhand. O lieve vrienden, ik zonk weg in mijn nietigheid hoe die lieve Borg geleden heeft en nu kon ik alles gemakkelijk dragen. Want ach, het is maar een stipje wat de Heere ons op komt te leggen. O vrienden, daar kreeg ik weer eens door het dierbaar geloof te zien dat de Vader mij nu alleen maar aanzag in mijn Lieve Borg. O, dat wegzinken in en op Hem en daardoor mocht ik u zo verstaan, want dan weet men waarlijk waarin zijn rust en vrede ligt.

En daar stond een droge beschuit bij mij en een glaasje water en daar wees dat Lieve Wezen mij op en dat gebruikte ik maar. O lieve vrienden, die smaak die daar in lag kan ik niet uitdrukken. Maar kinders, u verstaat mij wel, ik kreeg een medicijnmeester voor ziel en lichaam beide. O, en dat voor zo een nietige aardworm, ach, daar kon ik niet over uitgewonderd komen. En dan ligt met recht, zo u schreef, alles weer eens aan banden en dan kunnen wij alles weer in stilte dragen, wat de Heere ons ook komt op te leggen.

U schreef ook nog over Jelier, dat is een hele slag. Ik schreef ook aan hem; daar is weer bijzondere genade voor nodig om het met den Heere eens te zijn. Ik was blij dat alles zo onderling verenigd was, want dat is er niet veel in onze dagen. Het is meest maar een veraf leven van den Heere.

Nu lieve vrienden, ik ga weer eindigen. Van harte beiden het beste en de nabijheid des Heeren toegewenst en vooral de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin. Als u bekenden ontmoet, doe hen ook de groeten van mij.
C. v.d. Hoek.

4^e brief

Sommelsdijk, 10 december 1942.

Geliefde vrienden.

Door 's Heeren goedheid ben ik weer wat opgeknapt en ik hoop van u beiden ook. Gisteren zei Gerritje, dat u vandaag jarig was. Nu geliefde vriendin, dan feliciteer ik u met de vermeerdering uwer jaren en u ook vriend, met uw vrouw, hopende dat de Heere u nog voor elkander mag sparen, want dat is ook een groot voorrecht als we met elkander oud mogen worden hopende, dat u bij tijden en ogenblikken maar veel van Hem mag ondervinden. Want geliefde vrienden, dat is toch alleen maar het leven van zijn leven en dan ook vooral in deze zo diep bewogen dagen. O wat beleven wij toch vreselijke tijden; ik zeg zo dikwijls: wij worden naar Babel weggevoerd en o lieve vrienden, wat is er weinig opmerking. O, dat dat lieve Wezen ons tesamen mocht verwaardigen een plekje vergund te mogen worden aan de voetbank Zijner voeten en dat Hij ons aan mocht zien in het aangezicht van die dierbare biddende en dankende Hoge priester. Men heeft wel alles verbeurd en verzondigd en in ons is geen reden dat dat lieve Wezen het zou kunnen doen, maar ach lieve vrienden, dat is toch alleen maar onze pleitgrond. En ach, mocht er nog eens een wederkeren gevonden worden, om in Zijn geboden en rechten en inzetten te mogen wandelen en dat den Heere ons maar in mag winnen om achter Hem aan te mogen komen, want uit onszelf is dat niet mogelijk. Want ik moet maar ondervinden, dat ik zonder Hem niets kan doen. O geliefden, wat zijn wij dan toch diep afhankelijk. En ach dat ons Zijn lieve en dierbare Geest maar gedurig geschonken mag worden. Die kan ons alleen maar indachtig maken. O, die is zo onmisbaar en die wordt in onze dagen veel gemist.

Nu geliefde vrienden, mocht de Heere u tesamen er maar veel van schenken. Ik eindig na vele hartelijke groeten. Ik zou wel eens bij u willen zijn, maar dat gaat nu niet. Wees beiden gegroet en allen die naar Sion vragen van uw onwaardige vriendin.

C. v.d. Hoek.

5^e brief

Sommelsdijk, december 1942.

Geliefde vrienden,

Door 's Heeren goedheid gaat het op het ogenblik nogal met mij, als ik maar binnen blijf; en zo hoop ik van u ook, geliefde vrienden. En in dezen kom ik u hartelijk feliciteren, geliefde vriend, met de vermeerdering uwer jaren, daar ik ook van u vernam dat u jarig was. En u ook vriendin, hartelijk gefeliciteerd met uw man, hopende dat de Heere u nog voor elkander mag sparen, ook in deze vreselijke tijden. En och vriend, nu lezen wij in Gods Woord: *zo wij zeer sterk zijn, 80 jaar*, en op die trap staat u. Mocht de Heere u in uw hoge ouderdom nog vruchten doen dragen. Dan lezen wij: *ze zullen vet en groen zijn*. O lieve vrienden, mocht u tesamen maar veel ondervinden van de nabijheid des Heeren, want ach, dat is toch het beste plekje, vernederd en verootmoedigd voor des Heeren aangezicht. Waardig zijn wij het niet, maar dat Lieve Wezen doet het ook niet om iets dat in ons is, maar alleen om Zijns Zelfs wil. O, dat eeuwige wonder van vrije Genade, dat die ingewanden gerommeld hebben van eeuwige Liefde over diep gevallen Adamskinderen. Daar zullen wij, o lieve vrienden, de eeuwigheid voor nodig hebben om dat uit te wonderen:

*Waarom was het op mij gemunt,
daar er zoveel gaan verloren
die Gij geen ontferming gunt.*

O, ik was verleden week 's nachts zo in overdenking van dat lieve Wezen en toen daalde de Heere zo af met dat versje van Psalm 48:

*Want deze God in onze God,
Hij is ons Deel, ons zalig Lot,
In tijd noch eeuwigheid te scheiden.
Ter dood toe zal Hij ons geleiden.*

O vrienden, dat ons, daar ligt de ganse kerk in begrepen, klein en groot is daar deelgenoot van. O, dan kan men soms zo'n begeerte krijgen om verlost te worden van een lichaam der zonde.

En ach lieve vrienden, nu staan wij ook weer aan het einde van het jaar. De Heere heeft ons er zo door geholpen en als wij het nieuwe nog in mogen treden, dan wens ik u toe, wat gij nodig hebt voor ziel en lichaam en dat wij verwaardigd mogen worden om wakende bevonden te worden tegen die ure dat de Heere komen zal. O, mochten wij daar maar veel legeren.

En nu, geliefden ga ik eindigen, beiden de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin.

Doe degenen die naar Sion vragen ook de groeten van mij.

C. v.d. Hoek.

6^e brief

Sommelsdijk, 12 juli 1943.

Zeer geliefde vrienden.

Door 's Heeren goedheid gaat het nu weer wat beter met mij. Ik had weer kou gevat en dan moet ik dadelijk zo hoesten, maar tot hiertoe heb ik het nog van mijn bed mogen houden. En lieve vrienden, ik had al eens eerder geschreven, maar het is hier ook haast altijd wat. Nogal veel aanloop in deze omstandigheden, ook veel schrijven aan mijn zusters en broers, want geliefden, ze mogen niet komen en ik kan het niet gaan doen. O lieve vrienden, wat beleven wij toch een vreselijke tijd. Wat zijn de oordelen laag op ons gezonken om der zonde wil, het is zo maar een wegvoering, en o geliefden daar kwam de Heere mij zo bij te bepalen met deze woorden: *Ik de Heere zal ze overvoeren naar gene zijde van Babylonië*. O, het is de Heere Die regeert over alles. Ach, mochten wij verwaardigd worden om te bukken onder Gods slaande hand. O geliefden, wij hebben het onszelf waardig gemaakt. De Heere kan niet anders met ons handelen. O lieve vrienden, nu is er alleen maar een schuilplaats bij Hem onder Zijn vleugelen. O, daar zijn we alleen maar veilig en ach geliefden, daar is de Heere altijd geen land van uiterste duisternis voor Zijn volk.

Ik was laatst in Ouddorp. Daar was ik heel onverwacht naar toegegaan, en dominee Kersten moest preken en daar was ook bediening, en ach lieve vrienden, daar kwam de Heere mij in voor te bereiden. Ik was nog thuis en daar maakte dat lieve Wezen mij 's nachts wakker met deze woorden: *Zalig zijn ze die geroepen zijn tot de bruiloft des Lams*. Ik zei zo: *lieve Heere, zult Gij mij wegnemen?* Maar geliefden, daar kreeg ik geen antwoord op en ik had ook geen erg daarin, want het was mijn plan niet om weg te gaan, maar de Heere zegt: *Mijn wegen zijn niet uwe wegen*, enz. En daar, zaterdagnacht maakte de Heere mij werkzaam met de voetwassing van Petrus. O, daar liet de Heere mij zien en geloven, dat ik nu, onwaardig in mijzelf, geheel rein was in Christus voor mijn eeuwige Vader. O geliefden, daar zonk ik zo in weg. Maar het werd bevestigd aan de tafel. O kinders, dat gebroken lichaam van mijn lieve Borg te

mogen aanschouwen in dat gebroken brood en dat dierbare bloed, voor mij diep onwaardige vergoten; en bij vernieuwing weer eens te mogen geloven *een kind* genaamd te mogen worden. O geliefden, als men dan weer eens bij de Fontein mag leven, daar zijn geen woorden voor. Ach, als de Heere weer eens een vlak veld komt te maken, dan zult u mij wel enigszins verstaan hoe ik daar onder was. O, dat verlangen naar Hem, om zonder zonde Hem te mogen dienen. O geliefden, die voorsmaken zijn al zo groot, mochten wij tesamen maar veel uit Hem bediend worden, want dat is toch alleen het leven van Zijn leven.

O geliefden, ik zou u ook zo gaarne willen ontmoeten. Dominee Ligtenberg is ook bij mij geweest en dan zeg ik wel eens: *nu ben ik weer bekomen*; want geliefden, wij kunnen niet veel onze woorden kwijt. Ach, dat zal u zelf ook wel ondervinden. O mocht de Heere het nog eens één komen te maken. Maar lieve dat zal door diepe wegen gaan.

Nu wees tevreden met het gebrekvolle, de Heere doe verzoening over hetgeen van mij is. Ontvang beiden de hartelijke groeten van uwe onwaardige vriendin. Doe ook de groeten aan allen die naar Sion vragen.

C. v.d. Hoek.

7e brief

Sommelsdijk.

Geliefde vrienden.

Daar ik door 's Heeren goedheid uw briefje heb mogen ontvangen, heb ik daaruit vernomen dat het met u beiden nogal redelijk gaat door 's Heeren goedheid. Een groot voorrecht is dat, want ach geliefden, dat hebben wij ook verzondigd. O, als dat lieve Wezen ons er maar bij komt te bepalen. En dat is zo noodzakelijk, dat wij maar gedurig bij onze afkomst gebracht worden. O lieve vriendin, dat doet hem dan laag bukken want al wat wij dan boven de rampzaligheid hebben, dat is toch alleen maar genade. O, als men daar weer eens wat van mag ondervinden, zo u ook schreef van uw man. O geliefden, dan is het niet anders dan een wegzinken voor dat Hoge Wezen, vanwege de bemoeienissen met ons, diep onwaardigen. O, dan krijgt de Heere alleen de eer en Hij is het zo waardig. Want ach geliefden, wij verkeren nog in het tranendal en wie weet wat de Heere nog over ons besloten heeft, daar wij toch in zulke vreselijke toestanden komen te leven.

Ik liep er ook zo over te tobben verleden week, want we gevoelden zo vrienden, dat de Heere ons staande zal moeten houden en toen kwam dat lieve Wezen mij zo voor: *Houd u mannelijk en wees sterk en vrees niet en ontzet u niet*. Ik zeide: *ach lieve Heere, dat zal U alleen mij maar kunnen schenken*. Maar o geliefden, als de Heere er de vreze uit weg komt te nemen, dan kunnen wij door alles heen; maar anders vluchten wij al voor het geritsel van een blad. O, mocht de Heere ons verwaardigen dicht bij Hem te mogen schuilen en dat dat lieve Wezen ons een open toegang mocht schenken om elkander te mogen gedenken. O, wij hebben toch een voorspraak bij onze eeuwige Vader, die ons alleen maar kan aanzien in dat volbrachte Offer. O, dat wonder van de nooit begonnen eeuwigheid, wat zal dat toch zijn om Hem eenmaal zonder zonde te mogen dienen! O, daar kan men wel eens begerig naar worden. Mochten we tesamen verwaardigd worden met al Gods lieve volk onder Zijn slaande hand te mogen bukken en in stilheid achter Hem aan te komen.

Nu lieve vriendin, ga ik eindigen. Hartelijk gegroet van uw onwaardige vriendin. Doe allen, die naar Sion vragen de groeten.

C. v.d. Hoek.

8^e brief

Sommelsdijk, 16 september 1943.

Geliefde vrienden.

Door 's Heeren goedheid ben ik nogal redelijk wel. En, zo ik van Gerritje vernomen heb, was het bij u allen ook nog goed. U zal wel gedacht hebben vrienden, nog geen briefje, maar ja geliefden, ik sta voor alles alleen en als er iemand komt blijft alles liggen en de krachten ontbreken, zodat ik alles kalm aan moet doen. Nu in de eerste plaats hartelijk dank voor uw brief en het pakje thee. O, dat horen wij niet veel meer in onze dagen. Wat wij daar in komen te lezen, wat is die man in die diepe val ingeleid. Ach, lieve vrienden, daar horen wij haast niet meer van. Ik zeg weleens, het stuk van ellende kan wel uit de Catechismus, want ze lopen er overheen en ze hebben dadelijk een Jezus gevonden. O lieve vrienden, waar zal het nog eindigen. Alles wordt bij de dood zo maar in de hemel gezet. O, wat een tijd!

Ik zeg weleens: *Heere, hoe lange?* Maar ach geliefden, 's Heeren tijd is de beste tijd. Maar dan zeg ik wel eens; de parabel van de dwaze maagden staat toch niet voor niets in de Bijbel. O, tot aan de poort en dan voor eeuwig er buiten. Ach, lieve vrienden, het is altijd toch maar een zelfonderzoek voor onszelven, want het is hier meer klagen dan roemen, altijd klagen over mijzelf, niet over dat lieve Wezen. O neen vrienden, het is soms nog zo'n wonder als de Heere mij weer eens op komt te rapen uit mijn zondige drek.

Ik las verleden week nog eens, (ik mocht tenminste weer lezen), Ezechiël 16. En Ach, lieve vrienden, daar werd ik weer eens bij mijn afkomst gebracht, onrein en walgelijk. O, dat liggen op die vlakke des velds, waar de Heere ons gevonden had, vertreden in ons bloed. Maar o lieve vrienden, daar daalde dat lieve Wezen af en kreeg weer eens te zien hoe hij mij gekleed had en gezalfd en gespijst. O, wat zonk ik weg in die verwondering, dat de Heere weer eens bij vernieuwing afdaalde. O, dan is Hij weer eens gans begeerlijk en wordt men weer eens verkwikt in dit tranendal en dan kunnen wij met Elia weer eens teren. Hij ging veertig dagen, maar ach, geliefden, al zijn het weer eens ogenblikken, dan is het weer voorttrekken en een jagen, naar hetgeen dat vòôr ons is. Mocht de Heere ons tesamen maar veel verwaardigen dicht bij Hem te mogen schuilen.

En nu geliefden, wees met het gebrekvolle tevreden en mochten wij nog eens verwaardigd worden om elkander nog eens te ontmoeten. Ik zou ook wel eens graag komen. Ik ben soms zo nieuwsgierig, maar ach, geliefden, de gevaren zijn groot en vele en mochten wij in des Heeren wil berusten. De hartelijke groeten beiden van uw onwaardige vriendin. Nogmaals bedankt. Doe ook de groeten aan degene die naar Sion vragen. Ook nog bedankt van vrouw Boon.

C. v.d. Hoek.

9^e brief

Sommelsdijk, 8 november 1943.

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid maak ik het nog redelijk, maar, zo ik verleden week van vrouw van de Tak vernomen heb, gaat het niet met uw man. O lieve vriendin, wat is dat erg (zo u schreef de koliek). Een mens weet maar niet, zolang wij in deze tabernakel zijn, wat wij nog mee moeten maken, maar zo u schreef was uw man al een jaar verlangende om heen te gaan. Maar ja lieve vriendin, wij moeten onze loopbaan uit lopen en ach, vriendin, u zou hem veel missen en ook uw kinderen en vrienden. Maar o wat zou het wezen om verlost te worden van een lichaam der zonde dat wij zo

gedurig aan komen te kleven. Dat zou het grootste zijn, om eenmaal zonder zonde Hem te mogen dienen, Die ons gekocht heeft, niet door goud of zilver, maar door dat dierbare Bloed. O lieve vriendin, daar zullen wij de eeuwigheid voor nodig hebben om Hem de lof en de ere en de heerlijkheid voor toe te brengen. O, als hier de voorsmaken al zo groot zijn, wat zal dan die volle oogst wezen. O, ik hoop dat de Heere uw man en ons tesamen er maar veel van mag schenken. Ik ben weer benieuwd om iets te horen. Ik kan wel begrijpen dat u niet altijd kan schrijven, maar lieve vriendin, al is het dan maar een briefkaart.

Verder van harte beterschap en de nabijheid, en u allen sterkte toegewenst na de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin.

C. v.d. Hoek.

10^e brief

Sommelsdijk, 8 december 1943.

Geliefde vrienden.

Door 's Heeren goedheid ben ik nogal redelijk, maar ik moet weer binnen blijven met de winter, want dan moet ik dadelijk hoesten en dan is het een voorrecht als men eronder mag bukken. Het is al zo groot als ik op de vloer mag wezen, want als het er op aankomt ben ik naar den vleser toch alleen. En lieve vrienden, daar ik van Gerritje gehoord heb, gaat het met uw man naar omstandigheden wat beter wegens de pijnen, dat is ook groot, want wij zijn het niet waardig dat de Heere het nog dragelijk maakt. En zo ik vernam mocht uw man verwaardigd worden in alle omstandigheden, om nabij den Heere te verkeren. O lieve vrienden, dat is zo groot als men niet onder de verberging van Gods aangezicht moet komen te liggen. Ach, dan kunnen wij alles nog gemakkelijker dragen en als er veel komt, Ach, dan laat de Heere zich ook nog niet onbetuigd. O geliefden, ik zou ook wel eens graag komen maar dat kan ik niet doen, vooral in de winter niet, maar lieve vrienden, dan kunnen wij toch wel gemeenschap met elkander hebben en dat is dan ook nog zo groot als dat lieve Wezen ons daar nog toe verwaardigen wil. O, ik mocht nog zo lezen in Van der Groe, in de "Toetssteen", over *de gemeenschap der heiligen en de vergeving der zonden en de wederopstanding des vleses*. O, daar zonk mijn ziel onder weg, wat er nu weggelegd is voor Zijn volk. O lieve vrienden, hoe benauwd het dan hier is, het zal toch maar een korte verdrukking wezen en dan mag men zijn hoofd weer eens opheffen uit alle deze gebreken.

En nu lieve vriendin, ik geloof, dat u van de week jarig bent. Dan feliciteer ik u, hopende dat de Heere u nabij mag wezen en dat gij maar veel vereniging met Hem mag hebben, die al ons ledige met Zichzelven kan vervullen. En u ook gefeliciteerd lieve vriend met uw vrouw en kon het wezen in Gods gunst, dat u nog hier mocht blijven, dat u voor elkaar en met elkaar nog gespaard mag blijven. Mochten wij er tesamen in berusten, want Zijn wil is alleen wijs en goed.

Nu lieve vrienden, van harte beterschap en vele groeten van uw onwaardige vriendin.

Als u kan, moet u toch eens een lettertje schrijven. Groeten van Boom en vrouw.

C. v.d. Hoek.

11^e brief

Sommelsdijk, 21 december 1943.

Zeer geliefde vriendin en familie,

Zo ik van vrouw v.d. Tak vernomen heb, is Pieter overleden en daar ik deelneem in dit voor u zo groot verlies, geliefde vriendin en ook uw kinderen, zo is het geen treuren als die gene hope hebben, maar dat mogen wij van hem geloven, dat hij is aangeland

bij zijn Zielsbruidegom. O lieve vriendin, wat een verlossing van een lichaam der zonde en van een wereld, die in het boze ligt, om nu voor eeuwig bij Hem te mogen wezen, Die hem gekocht had met Zijn dierbaar bloed. O vriendin, ik was zo jaloers op hem, verlost te mogen wezen. Ik had hem nog gaarne een keer ontmoet, maar ik kan niet, want ik moet weer zo hoesten en heb erg reumatiek en dan met de koude. Ik had graag ter begrafenis gekomen, maar ik vergeet u daarom niet. Ach, lieve vriendin, mocht de Heere u in alles sterken en onderworpen maken. Het hangt toch alles af van Hem, die toch zegt: *ben Ik u niet beter dan tien zonen*. En als dan de Heere ons tesamen verwaardigt, zullen wij toch elkander eenmaal ontmoeten aan de overzijde van de Jordaan.

O lieve vriendin, mochten wij maar verwaardigd worden, om maar begerig gemaakt te mogen worden, om bij onze lieve Bloedbruidegom gebracht te worden. O dat wij maar dagelijks mogen sterven aan alles wat van ons is en om maar dicht bij Hem te leven, die toch alleen maar het Leven is, want daar buiten is toch alles de dood en o, daar is onze lieve vriend van verlost. O wat komt de Heere Zijn volk weg te halen.

Ik kreeg vandaag nog een briefje van Ali en die schreef ook nog van Anna Heldrop die heb ik ook nog goed gekend, en een vrouw, schreef ze, uit Zaamslag. Ach, lieve vriendin, de Heere neemt ze weg voor de dag des kwaads, want wie weet, wat er nog over ons besloten is zolang wij hier in Mesech zijn.

Maar o, de Heere heeft het beloofd: *Ik zal u niet begeven of verlaten*. En o, als we daar weer eens mogen verkeren, dan zal ons niets scheiden van de liefde van Christus. Dan zegt de Apostel: *de dood is uwe*. O lieve vriendin, dan mogen wij weleens over de dood heen zien en weer eens geloven, dat de dood is verslonden tot overwinning. Mocht de Heere ons tesamen er veel van schenken en al Zijn lieve kinderen, waar ze ook mogen zijn.

En verder ga ik eindigen, de Heere sterke u en uwe kinderen in dit voor u zo zware verlies en verder de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin C. v.d. Hoek.

Mocht de Heere maar veel eenheid schenken, en doet al degenen, die naar Sion vragen, de groeten van mij.

12^e brief

Sommelsdijk, 8 maart 1944.

Zeer geliefde vriendin,

Door 's Heeren goedheid ben ik nogal redelijk en heb uw briefje ontvangen, waar ik weer blij mee was. En dat het bij u leeg is, o vriendin, dat kan ik begrijpen. Altijd samen geweest, maar wat is Pieter gelukkig, verlost te zijn van alles. Ik had u al eerder geschreven, maar zo u ook schreef, wist u al, dat wij voorlopig weer konden blijven. O lieve vriendin, het is toch zo een toestand, ook op het eiland. En nu heb ik verleden week ook drie mensen gekregen, die ook geëvacueerd zijn van Herkingen. Dus vriendin, u kunt wel begrijpen wat dat is. Het is druk voor mij, maar ach, geliefde, ik moet maar gedurig uitroepen: 'O Heere, waarom zij en ik nu niet, dat ik nog onder mijn dak kan blijven en die mensen nog een plaatsje bij mij kan geven.' Het zijn mensen van onze gemeente en die ik goed ken.

O vriendin, ik was geheel van streek, als je dat alles aanziet en dat ons dat alles nu overkomt om onze eigen zonde. En dan hoor ik wel van vele mensen over de plagen, maar niet over de zonde en dat is toch de breuk. O lieve vriendin, waar zal het nog eindigen. O, het staat te vrezzen dat de Heere met ons gezonken vaderland een einde zal maken. O, dat wij tesamen verwaardigd mogen worden om weder te keren in vernedering des harten; dan was er misschien verwachting. Als de Heere het niet verhoedt, dan staat de honger voor de deur. Ik zei verleden week (mijn huisje liep ge-

durig vol): *de Heere staat maar aan de deur te kloppen of wij nog niet willen horen.*
O, zou de Heere nog met zwaardere oordelen moeten komen?

O lieve vriendin, wat is het een vreselijk oordeel, die verharding en dat gaat vóór de verwoesting en dat is ook gekomen. Ik was er zo van aangedaan, toen wij weer uitstel kregen en mocht zo pleiten op hetgeen de Heere mij van tevoren kwam te tonen, dat ik het met mijn ogen zou aanschouwen en dat het tot mij niet zou genaken. En o lieve vriendin, toen dat bericht kwam, dat wij mochten blijven, viel dat versje met kracht in mijn hart:

Ik zal met vreugd in het Huis des Heeren gaan,

Om daar met lof Uw groten naam te danken.

Jeruzalem elk hoor die blijde klanken.

Elk hef met mij de lof des Heeren aan.

O vriendin, ik ben het gaan zitten zingen en had 's Heeren kinderen wel bij mij willen hebben, waar ik aan verbonden ben; nu mag ik achter den Heere aankomen.

Ik ben blij dat u schreef, dat ik naar u toe mag komen, want het verandert gedurig. Mochten wij tesamen elkander gedenken, want dat hebben wij allen nodig. Gedenk mij in uw verzuchtingen. De Heere geeft mij nog kracht naar het kruis, dat ik te dragen heb.

Als u aan Ali schrijft, doe haar dan de groeten van mij en allen die Sion beminnen, want geliefde vriendin, ik heb haast geen tijd om te schrijven, want ik ben erg moe. Ontvang de hartelijke groeten van mij, uw onwaardige vriendin.

C. v.d. Hoek.

13^e brief

Sommelsdijk, 8 mei.

Zeer geliefde vriendin,

Door 's Heeren goedheid heb ik uw briefje ontvangen. Ik was blij iets van u te horen. Ik had Gerritje gesproken en vernam toen dat u ziek was. Mijn plan was net, u een briefje te schrijven, toen de uwe 's morgens kwam. Maar ja geliefde vriendin, u kunt begrijpen, ik ben erg vermoeid met die mensen in huis. Nu ben ik ook heel de week niet goed geweest, erg hoesten en op mijn keel. Maar ach, geliefde, de Heere legt niet meer op als wij kunnen dragen. Dat zal u ook wel ondervinden en ach, als wij dan weer eens gewaar mogen worden dat het een Vaderlijke kastijding is, Ach geliefde, dan wil men er niets af hebben, niet waar?

O, ik mocht gisteren er nog iets van ondervinden. Het was de dag dat dat lieve Wezen mij de weldaden geschonken had. O lieve vriendin, u schreef zo dat mij een nieuwe geboortedag was geschonken en ach, daar kwam dat lieve Wezen mij weer eens bij te bepalen. O daar werd het oude weer eens nieuw, het was zo maar een wegzinken voor dat Hoge Wezen. O, daar mocht ik, geliefde vriendin, mijn lieve Borg weer eens als onze oudste Broeder omhelzen en ach, geliefde, dat bracht een heimwee in mijn ziel om verlost te mogen worden. Ik dacht zo aan mijn lieve vriend Pieter, daar hij nu met al de gezaligden zonder einde altijd in volmaking bij den Heere mag wezen. O lieve vriendin, dan mag men zo de gemeenschap der Heiligen ondervinden en wat is het weer eens aangenaam, als alles weer eens aan banden gelegd wordt. De beslomeringen van het leven brengen een mens zo dikwijls van den Heere af.

O geliefde, ik geloof het, dat u Pieter zo komt te missen, maar zo u schreef, mocht u ook de kracht Gods tot Zaligheid met al de weldaden ook weer eens proeven en smaken. O geliefde, dan kan men alles weer dragen. O, die liefde is zo groot, die dan weer eens in onze zielen uitgestort wordt. O, dat dierbare bloed gedurig nodig te hebben. O, dan zeg ik wel eens: *dat rode bloed*. Ach, geliefde vriendin, ik kan toch

soms zo verlangen om u nog eens te ontmoeten. Ach, mocht het den Heere nog eens behagen.

Ik heb van Ali ook een briefje gehad. Ze was nu weer wat aan het opknappen. Het is ook een tobberd. Nu innig geliefde vriendin, ik ga eindigen. De hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin. Alle degenen die naar Sion vragen, ook de groeten.

C. v.d. Hoek.

14^e brief

Sommelsdijk, 11 augustus 1944.

Zeer geliefde vriendin,

Door 's Heeren goedheid uw brief ontvangen, waar ik weer blij mee was en zo u schreef maakt u het nogal redelijk. Met mij gaat het ook weer een beetje, die erge vermoeidheid raak ik weer wat kwijt. Ja lieve vriendin, zo zullen wij er door moeten, een lichaam der zonde omdragende.

O geliefde, ik was verleden week zo'n beetje achter aan het opruimen en daar kreeg ik een doorn in mijn hand en dat deed pijn, maar o geliefde, meteen werd ik weer eens bepaald bij de vernedering van mijn lieve Borg, hoe ik Hem de doornenkroon opgezet had vanwege mijn zonden, Ach, geliefde, ik moest in huis. O, dat ik op dat heilige Hoofd gedrukt heb, o wat gevoelt men dan weer de smart van de zonde, wat het Dien gezegende Middelaar gekost heeft om schuldige Adamskinderen om niet te verlossen. O, ik zonk er in weg, geliefde vriendin. O, dan heeft een mens niet veel woorden, want dan was het in zijn plaats. O, die liefde is nooit uit te drukken. O, dan mag het weer eens verstaan worden: *Ik heb u lief gehad met een eeuwige liefde en daarom heb Ik u getrokken met koorden Mijner goedertierenheid.*

En nu schreef u geliefde vriendin over L. Potappel. Nu het is groot als de Heere een mens daartoe komt te verwaardigen, maar ik zou hem daar wel eens zelf uit willen horen. Ik ken hem en ik hoop, als de Heere ons tesamen nog eens wil verwaardigen, dat wij elkander nog eens mogen ontmoeten aan deze zijde van het graf. Dan zou ik van mond tot mond met u eens kunnen spreken.

En die brieven van Bloot en Van der Sluis zijn kostelijk. Dat zijn de ware werkzaamheden lieve vriendin, maar ook tevens die ware bekommering en dat zal blijven tot onze laatste snik vanwege onze zonden.

En nog vooral bedankt voor de foto, hij is het sprekend. O, wat is hij gelukkig, verlost te zijn van een lichaam der zonde, dat is het grootste van alles, om eeuwig Hem te mogen dienen. Daar kan men alleen jaloers op wezen en als de voorsmaken al zo groot zijn bij tijden en ogenblikken, wat zal dan de volle oogst wezen.

Van Ali heb ik ook een brief gehad, ze heeft het nogal aangenaam in Veen gehad.

Nu lieve vriendin, ik ga eindigen, de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin. Doe allen, die Sion niet gram zijn, de groeten van mij.

C. v.d. Hoek.

15^e brief

Sommelsdijk, 26 april.

Zeer geliefde vriendin,

Door 's Heeren goedheid uw briefje ontvangen en daarvoor mijn hartelijke dank. Ook voor de inhoud. Ik had al eens eerder aan u geschreven lieve vriendin, maar ik ben heel de winter niet goed geweest. Ik ben in geen half jaar buiten mijn deur geweest, dus dan kan u het wel begrijpen. Maar dat lieve Wezen legt mij net zoveel op als ik kan dragen. O geliefde, die beker moet hier geledigd worden en dat om onze eigen zonden. Maar nu heeft die dierbare Borg, Die geen zonde had, om onze zonden

geleden. O lieve vriendin, nu is het maar nodig dat dat lieve Wezen ons maar veel bij Zijn lijden komt te bepalen. O geliefde, dan zullen wij niet hoog vliegen, maar dat komt ons te vernederen.

O, wat beleven wij ernstige tijden. Ik zei van de week nog zo, mensen het is een tijd om te waken en te bidden. O geliefde, mocht de Heere ons daartoe bekwaam maken, want het is toch van Hem afdalende. Hoe verder op die weg, hoe nauwer en hoe enger het poortje. O geliefde, wat zal het een wonder wezen als men daar zal komen, om Hem, die ons liefgehad heeft, zonder zonde te mogen dienen.

U schreef nog, dat u nog zo dikwijls aan die zondag denkt aan die Heilige Dis. Ja, toen mochten wij wel zeggen, dat de Heere in het midden was en ook die maandag kan ik niet vergeten. O geliefde, als die voorsmaken nu zo zoet zijn, wat zal dan eenmaal die volle oogst wezen.

Van Ali ook een briefje gehad. Het ging nu wel weer wat beter. Ze schreef dat u het plan had te komen. En nu geliefde vriendin, wens ik u maar veel 's Heeren nabijheid toe in deze zo diep bewogen dagen en vele hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin. Doet ook allen de groeten, die naar Sion vragen. Ook van Boom en vrouw gegroet.

C. v.d. Hoek.

16^e brief

Sommelsdijk, 7 december 1944.

Zeer geliefde vriendin,

Door 's Heeren goedheid ben ik weer wat beter. Ik heb het in mijn keel gehad en erg hoesten, maar die kwaal heb ik alle winters. Lieve vriendin, ik hoop dat de Heere u deze letteren mag laten ontvangen, want het is alles van zijn plaats. We weten niet, of het in uw bezit zal komen, maar lieve, de Heere heeft alles in Zijn hand.

Als ik het goed heb, dan bent u de 10e jarig. Van harte, lieve vriendin, gefeliciteerd met uw geboortedag, als de Heere u die nog laat beleven en dat u maar veel verwaardigd mag worden in Zijn nabijheid te mogen verkeren, want geliefde, dat is toch maar het leven van zijn leven. Want anders is er geen verademing voor de ziel en vooral in deze zo diep bewogen dagen. Ach, we hebben het altijd nodig, maar o geliefde, in deze tijd dubbel. Want ach, wat is het vreselijk, ook op ons eiland is het zo erg, wij worden geheel woest en ledig gemaakt. O, ik hoor zoveel in de steden van de honger en o lieve vriendin, dat is een scherp zwaard. Maar ach, als ik eens achter mij mag zien, dan heeft de Heere het al twee jaar geleden bekend gemaakt. En ach lieve vriendin, als ik er weleens wat van zei, o, dan was het net of ik tegen een muur sprak of men zei zo: hou toch op met dat bezwaar. Maar o lieve, het komt, de Heere is er mee op weg. Nu mag de ene het nog een beetje langer uithouden als de andere, maar het komt alsmaar nader. O, en waar is er een bukken voor dien Hogen God? O, het is mij soms zo bang. Dan moet ik het weleens uitklagen voor dat lieve Wezen. Ach, dan zeg ik weleens: *Lieve Heere, mocht Gij ons tesamen met Uw Kerk verwaardigen een open toegang geschonken te worden aan Uw genadetroon en mocht U ons aanzien in Die Enige Voorbede van Uw lieve Zoon, als die biddende en dien dankende Hogepriester.*

Want Ach, lieve vriendin, ik was van de week nog zo jaloers op de profeet Jeremia, dat hij zo verwaardigd werd om met de breuk van de Kerk bij de Heere te komen. Want daar ligt het en daarom is dat lieve Wezen met Zijn oordelen ons tegen gekomen. O, dat verlaten van Gods geboden en inzettingen en Zijn rechten. O, die andere goden dient! En ach, lieve vriendin, de Heere is toch een jaloers Wezen en Hij zal toch Zijn eer aan geen anderen geven en nu wedervaart de rechtvaardige en de

goddeloze hetzelfde.

Dat hebben wij ook weer vernomen van dominee Heikoop: door de bommen getroffen, maar met dat onderscheid, dat zijn ziel aanlanden mocht in een goede haven. O lieve vriendin, wat is dat wel geweest zo thuis te mogen wezen. Ik denk zo dikwijls aan Pieter. Dat verlost wezen van een lichaam der zonde, maar ook van zo'n wereld die in het boze ligt. Want met Amos moet men weleens zeggen: het is een boze tijd en de verstandigen komen te zwijgen. Het is of de Heere alles toesluit en voor Zijn volk komt te verbergen.

Lieve vriendin, ik blijf maar bij mij zelf, want ik weet niet hoe het bij u is, maar driewerf gelukzalig die bedekt mag wezen onder die dekkende gerechtigheid van Christus. O, dat mag ik weleens gewaar worden, als ik dan zo in mijn eenzaamheid zit. Want lieve vriendin, wij moeten om vijf uur binnen zijn tot 's morgens zeven uur. Dus dat zijn lange nachten, maar ach, dan laat de Heere Zich altijd niet onbetuigd.

Ik had zaterdagavond toch zo'n behoefte om het boekje te lezen van Jan Geense. En ach lieve vriendin, wat ben ik daarin verkwikt. Daar liet de Heere mijn wegje weer eens zien van mijn prille jeugd tot nu toe. En ach, dan zink ik weg van alle de bemoeienissen; en toen ik daar kwam, hoe de profeet Elia bij de weduwe kwam en het meel en de olie niet minder werd, o geliefde vriendin, daar zonk ik zo in weg, hoe dat lieve Wezen mij nu komt te onderhouden in deze tijden. O, dan kan ik ook wel zeggen: het meel en de olie vermindert niet en dat nu alles om de verdiensten van mijn lieve Borg. O, dat verzoenende Bloed van mijn lieve Zaligmaker. O mijn kind, dan ligt alles er weer eens onder en dan is het: *Maar blij vooruitzicht dat mij streelt.*

O lieve vriendin, u komt dan ook weer een jaartje nader bij het einde van uw leven. Of wij elkander hier nog zullen ontmoeten, de Heere is het alleen bekend, maar mochten we verwaardigd worden elkander in de gebeden te gedenken. En nu lieve vriendin, de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin. Doe allen, die naar Sion vragen, de groeten.

C. v.d. Hoek.

17^e brief

Sommelsdijk, 26 juni 1947.

Zeer geliefde vriendin,

Met blijdschap vernam ik, dat u door 's Heeren goedheid nog in redelijke welstand mag verkeren. Ik was blij weer iets van u te mogen vernemen. Met mij gaat het nu door 's Heeren goedheid ook nogal. In de eerste plaats kom ik u hartelijk bedanken voor het boekje dat u mij gestuurd hebt en nu heb ik het nog niet helemaal uit, want daar komt zo af en toe nogal eens iemand. Maar o lieve vriendin, wat ik er in gelezen heb, dat is kostelijk en daar val ik met mijn hart bij. Want och geliefde, dat is toch geen vreemde taal nietwaar? O lieve, wat kwam zij altijd maar in haar onwaarde terecht. O geliefde, een arme zondaar wezen en blijven, daar alleen kan de Heere Zijn weldaden aan kwijt. O geliefde, dan ben ik blij als ik dat horen en lezen mag, want die taal wordt men in deze dagen maar weinig gewaar zo het in haar boekje beschreven staat. O, wat heeft de Heere haar kort maar zakelijk geleerd. O, lieve vriendin, ik wil aan de voeten liggen, maar ik kan toch zeggen, dat ik erin verklaard lig. O mijn geliefde, mijn ziel was er door verkwikt, ik heb geweend van blijdschap, dat ik het zo helder mocht lezen, want daar is wat gepraat mijn kind, zonder beleven. En nu kan ik veel verdragen als de mens maar blijft waar de Heere hem gebracht heeft, maar geliefde, dat ontbreekt veel in deze dagen. U zult mij wel verstaan.

Zondag heeft student Van Dam bij ons gepreekt, 's morgens over de 2e zendbrief van de apostel Petrus, het 3e kapittel, het 11e versje: *Hoedanige behoort gij te zijn in*

heilige wandel en Godzaligheid. O geliefde, wat heeft die man schuld gepreekt, zichzelf en de ganse Kerk er bij ingesloten. O lieve, mocht de Heere ons recht schuldenaar maken. O, dat dat lieve Wezen ons verwaardigen mocht om ons tesamen te vernederen, want och mijn kind, onze hardheid en koudheid, o, die is niet uit te drukken. Och, ik begin maar bij mijzelf hoor, want daar heb ik genoeg aan en dat de Heere dan nog naar zo'n ellendeling om komt te zien. O lieve, wat mocht ik het nog geloven dat ik een verzoend Vader mocht aanschouwen in Christus. O lieve, mijn lieve oudste Broeder, o mijn lieve dankende en biddende Hogepriester bij Zijn Eeuwige Vader voor de ganse Kerk. O, wat heeft die Zijn kostelijke ambten verklaard en die hebben wij allen nodig lieve vriendin. Och, wees tevreden met het gebrekvolle en mochten wij er tesamen maar veel van geschonken worden. O, dat is mijn hartelijke wens.

En verder nog vooral bedankt, ook voor de peertjes die Gerritje gebracht heeft. De hartelijke groeten van uwe onwaardige vriendin.

C. v.d. Hoek.

18^e brief

Sommelsdijk, 17 juli 1945.

Geliefde vriendin,

Door 's Heeren goedheid maak ik het nogal redelijk en zo ik uit uw briefje en ook van Gerritje vernomen heb, gaat het met u nogal. O vriendin, het is nog een wonder dat wij nog in het land der levenden zijn na alles wat over ons henen gegaan is, daar de Heere ons zo wonderlijk van die tiran verlost heeft. Maar ach geliefde vriendin, ik begin maar bij mijzelf, waar zijn we er mee gebleven? O geliefde, het is groot, maar hoe het bij u is weet ik niet, maar ik ben maar bevreesd. En ach, hoe kan het anders, want het oordeel is niet opgeheven en nu de verlossing er is, is er ook geen vernedering. O, mocht er eens een wederkeren geboren worden van hoog tot laag. Maar geliefde, wij komen er weinig van op te merken en wat de Kerk belangt, die is met al de slagen niet op zijn plek gekomen. Daar verlangt men toch naar en dat is me soms een smart dat noch zegeningen, noch oordelen hebben geholpen en daarom vrees ik, geliefde vriendin, dat de Heere het ene wee op het andere zal laten volgen. Toen dat lieve Wezen ons bevrijd heeft, ben ik onder alles weggezonden, hoe de Heere voor mij, diep onwaardige, bevestigd heeft, hetgeen Hij gesproken heeft.

Ach, lieve vriendin, daar heb ik twee dagen in geleefd. Alles maar mogen bewonderen. Maar ach dagen daarna kwam dat lieve Wezen met deze woorden: *gij zult u voor een korte tijd verheugen*, en toen schrok ik. Maar de Heere kwam er over heen, dat ik maar niet verblijd moest wezen dat het vrede is, alsof de Heere zo zeggen wilde: *Maar verblijdt u nu veel meer dat uw naam geschreven is in het Boek des Levens, des Lams.* O lieve vriendin, daar zonk ik weg, zo een helwaardig schepsel. Maar ach, toen mocht ik weer eens geloven, dat de Heere zelf mijn naam daarin geschreven heeft van voor de nooit begonnen eeuwigheid, in die vrede raad. O lieve, wat een eeuwig wonder; dan kan ik alles doormaken, wat er ook nog staat te gebeuren. Dan kan ik over dood en graf, omdat mijn lieve Borg het alles verworven heeft en dat voor Zijn ganse Kerk. Dan geen nood mijn kind, al worden de brandstapels nog opgericht, want ik voor mij geloof, dat de Heere zijn Kerk zal doorzuiveren. Want Nederland is overgodsdienstig, maar er is weinig Godsvreze en daar zal het toch maar op aankomen. Mocht de Heere ons verwaardigen om maar wakende en biddende bevonden te mogen worden en om verwaardigd te mogen worden elkander te mogen vinden aan de genadetroon. O, daar toch alleen zit die biddende en dankende Hogepriester.

Nu lieve vriendin, wees met het gebrekvolle tevreden. Doe alle degenen, die naar Sion vragen, de groeten en wees zelf hartelijk gegroet van uw onwaardige vriendin.

Ik heb Ali ook geschreven.

C. v.d. Hoek.

19^e brief

Sommelsdijk, 10 december 1947.

Zeer geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid ben ik op het ogenblik weer redelijk. Ik ben al weer 9 weken in huis geweest en hoop, dat u ook nog in gezondheid mag verkeren en uw kinderen.

Als ik mij niet vergis lieve vriendin, is het vandaag de dag dat u jarig zijt. O geliefde vriendin, van harte gefeliciteerd. Het is weer een jaar ouder en nader bij het einde. O geliefde, ik hoop dat u maar veel van dat lieve Wezen in uw hart mag ondervinden, want ach, dat is toch maar alleen het leven van Zijn leven, nietwaar? Want anders is alles de dood als wij van Hem afzwervende zijn en dan is het een wonder als de Heere ons weer op komt te zoeken. O lieve, ik kan wel van het pad af, maar erop te mogen komen is alleen voor Hem. Want ik ben maar een dwaalziek schepsel. O lieve vriendin, wat zal dat toch zijn, als men eens van dat lichaam der zonde zal verlost wezen. O, daar kan men soms uitziende naar zijn en nu is dat lieve Wezen altijd geen land van diepe duisternis. In de laatste weken dat ik aan mijn huisje gebonden ben en niet meer op kan gaan is dominee Aangeenbrug nog bij mij geweest en de jonge studenten en Kranenburg uit Rotterdam en toen mochten wij tesamen nog verwaardigd worden uit ons leven te mogen spreken. O geliefde, wat is dat nog een wonder, als de Heere dat nog geven wil. O, ik zeide: Ach, vrienden hier zit u bij één die blind, kreupel, verminkt en lam is. O, verminkt van de zonde en lam. Hier moet ik blijven totdat dat lieve Wezen mij weer eens op komt rapen en daar leidde de Heere mij stipsgewijs in de weg die de Heere met mij, onwaardige, gehouden heeft.

Ach, die oude man uit Rotterdam, die zei tegen zijn vriend: o, wat ben ik nu ongelukkig, nu word ik gewaar wat ik mis.

O, ik zei: vriend, mocht de Heere het willen gebruiken om alles te verliezen, om in Hem gevonden te worden. En geliefde vriendin, ik zonk in het wonder weg. O, de grootste der zondaren, maar o lieve, mij onwaardige, is barmhartigheid geschied. O *kind, de eeuwigheid zal niet te lang zijn. Ik moest nu uitroepen:*

Hoe dichter ik nader

Naar het huis van mijn Vader,

Hoe sterker ik hijg.

O geliefde, eenmaal zullen wij bij Hem wezen, die ons gekocht heeft met Zijn dierbaar Bloed. O mijn lieve Bloed-Bruidegom! O, het wordt hier bang op aarde, maar zoveel te dichter zijn wij bij het einde. O, dan roept men uit: *hoe lange Heere!*

O lieve vriendin, ik hoop dat u er in deze dag veel van mag ondervinden met degenen die u lief en dierbaar zijn. En met al het volk die in waarheid naar Sion vragen. Doet hen allen de groeten van mij. Wees met het gebrekvolle tevreden. De Heere doe verzoening over het onze; en lieve vriendin, vooral de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin. Groeten van Boom en vrouw.

C. v.d. Hoek.

20^e brief

Sommelsdijk, 7 februari 1948.

Zeer geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid heb ik uw laatste briefje mogen ontvangen en was daar erg

blij mee, iets van u allen te horen. Nu had ik al eerder geschreven, maar ben weer al van oktober in huis en ik lijd zo erg van de reumatiek, dat ik soms mijn arm niet kan gebruiken. Als ik dan een paar regels geschreven heb, moet ik het weer neerleggen. Ach, lieve vriendin, neem het mij maar niet kwalijk. Ach, als ik maar mag verwaardigd worden, om onder dit alles te mogen bukken onder dat lieve Wezen. Ik had er vandaag nog wat van, hoe onze lieve Borg geleden heeft om onze zonden en, ik moet het belijden, om mijn eigen zonden. O lieve, dan zijn de zonden erger dan de plagen, want ach, ik heb ze mezelf waardig gemaakt. En het is zoals u schreef, een onderscheid of die dierbare Borg gestorven is vóór ons of in ons. O geliefde vriendin, het is een voorrecht, als wij er maar gedurig buiten mogen vallen. O, dan komt men in zijn onwaardige terecht. O vriendin, het wordt alsmaar groter wonder als hij erbij zal wezen.

Ik heb een boekje te lezen van die godzalige Brakel, vader en zoon; misschien heeft u het wel. O geliefde, ik vind er wel troost in, maar nog meer schuld. Dat leven dat die man leefde in de gemeenschap met God in Christus! O, ik zat er soms zo maar mee te praten, want wat is het nu een verwatering in onze dagen. O, ik zeide: die man zou nu niet meer op aarde kunnen leven van al de vroomheid. Want de satan wint er nu veel met het stuk van godsdienst. Alles is bekeerd, de goede niet te na gesproken, alles naar de Hemel. O geliefde vriendin, ik moet zo dikwijls uitroepen met de dichter: *Doorgrond mij Heere en is er een schadelijke weg, leid mij dan op dien eeuwiggen weg.*

Maar ach lieve, daar liet de Heere mij weer eens zien, Ach, dat Hij Zelf de Weg voor mij, onwaardige, geworden was. O, dan is Hij weer eens alles in allen. O, dan zou ik u wel weer eens willen ontmoeten, waar dat kan. O, onze vrienden zitten zo ver, maar ik ben toch wel eens dicht bij u allen. O lieve, wat beleven we toch een tijd. Maar dat de Kerk zover af leeft, dat is het ergste en dan ben ik maar bevreesd dat de Heere met zwaarder oordelen over ons weer zal komen. Er staat zo in Gods Woord: *wee, wee, wee die de aarde bewonen.* O, dan moet ik maar uitroepen: *Lieve Heere, houd mij wakende en biddende;* want de zonde neemt hand over hand toe en een verlaten van den Heere. O lieve vriendin, mocht de Heere ons verwaardigen elkander te mogen gedenken aan de troon der genade. En nu kunnen wij niet bidden zoals het behoort, maar nu hebben wij toch een voorspraak bij onze Vader. Mocht Hij ons aanzien in Zijn voorbede.

Nu lieve vriendin, wees tevreden met de gebrekvolle letteren en wees vooral gegroet en Gode bevolen met de uwen, van uw onwaardige vriendin.

C. v.d. Hoek.

21^e brief

Sommelsdijk, mei 1948.

Zeer geliefde vriendin.

Hoe maakt u het? Nu ik hoop, dat de Heere u weer de gezondheid geschonken heeft, daar ik vernam dat u keel- en oogontsteking had. Ja vriendin, ik had ook een ontstoken oog gekregen, ik kon ineens niet zien en veel pijn, maar dat is nu ook weer beter. Ik ben nu weer een paar keer in de kerk geweest. Dat was haast een half jaar geleden, zo moeten wij de vruchten van de zonde altijd maar gevoelen. Ach, lieve vriendin, de Heere liet ze me weer eens gevoelen; anders dan blijf ik er dood onder, maar dat lieve Wezen laat de doornen soms weer weleens zo steken. O, daar kreeg ik weer eens door te zien, dat ik mijn lieve Borg de doornenkroon op Zijn heilig hoofd gedrukt had met mijn zonde. O, daar zonk ik weg en o lieve, daar wou ik niets af hebben van hetgeen mij de Heere in dit jammerdal komt toe te schikken. Als het maar tot ons nut mag

wezen, dan zijn het Vaderlijke kastijdingen. O geliefde, dan is het anders niet dan goedheid om ons maar aan alles te leren spenen en onze leden maar te leren doden. O lieve, wat een leerschool en dat zal wezen tot ons einde; dat komen wij hier nooit te boven, het zal hier strijd blijven zolang we in Mesech zijn.

U schreef, dat u dominee Fraanje gehoord had en dat hij zo in de verborgenheden mocht inkomen. O lieve, ik kan soms zo'n betrekking krijgen om hem nog eens te zien en te horen aan deze kant van het graf, want daar ligt toch iets, lieve vriendin, dat de wereld niet weet. O, wat was ik blij geweest, als ik u ook weer eens had mogen ontmoeten om van hart tot hart eens te mogen spreken, als de Heere het had willen geven. O lieve, daar heb ik soms behoefte aan, want je weet bij ondervinding dat er veel vrome lieden zijn. Ach, men kan soms zo gewaar worden, dat alles naar het einde gaat. Als wij maar bij Gods Woord mogen blijven, want liefde is er haast niet meer te vinden, omdat het leven gemist wordt. O, mocht de Heere nog eens opstaan over Zijn Kerk en mochten wij tesamen verwaardigd worden om recht in de schuld en breuk gebracht te worden; daar zou dat lieve Wezen toch alleen de eer van krijgen.

O lieve mocht de Heere ons tesamen een plekje schenken aan de troon en mocht de Heere nog jonge mensen uitstoten met genade en gaven om Zijn Woord uit te mogen dragen in deze dagen van verval.

En nu lieve vriendin, mocht de Heere ons tesamen gedenken en al Zijn volk over de lengte en breedte der aarde en mochten de wegen nog eens zo lopen, dat wij elkander nog eens mochten ontmoeten. Als u soms dominee Fraanje ontmoet, doe hem vooral de groeten van mij en allen die naar Sion vragen en wees zelf hartelijk gegroet van uw onwaardige vriendin.

C. v.d. Hoek.

22^e brief

Sommelsdijk, 21 september 1948.

Geachte familie.

Vanmorgen ontving ik het bericht van het overlijden van uw lieve moeder. Ik schrok er van en daar ik van harte deelneem in dit voor u allen zo zware verlies, zo mocht de Heere u er allen tesamen in sterken. Want dat zal een zwaar verlies zijn! Eerst een lieve vader die den Heere vreesde en nu uw moeder. O kinderen, dat gebed van haar houdt op voor u allen, maar o, mocht de Heere u verwaardigen uit dat sterven te leren sterven, want de tijd komt ook voor u en dan zal het wat ze zeggen wezen als men daar geen deel aan zal hebben. En dan zulke ouders gehad te hebben. O lieve vrienden, mocht de Heere het op uw hart binden.

Ik had gaarne willen komen om mijn zeer geliefde vriendin de laatste eer te bewijzen, maar ik zie er niet door, want het is zo'n reis en dan nu met de kou. Maar ach, vrienden, met mijn gedachten volg ik haar en u tesamen. Ach, ik ben zo jaloers op mijn lieve vriendin, verlost van de zonde en van een wereld die in het boze ligt. De Heere haalt Zijn huisraad binnen voor den dag des kwaads en dan zo onverwachts.

Gerritje is nog bij mij geweest en zei dat uw moeder 's morgens nog naar de kerk geweest was en 's avonds overleden. O geliefde vrienden, het is altijd maar: *Waakt en bid, want gij weet niet in welke ure de Heere des huizes komen zal*. Maar o, dat mogen we van haar geloven, dat zij nu eeuwig bij haar God en Koning is. O, dat voorrecht te mogen genieten! Mocht u tesamen er deelgenoot van worden. De Heere geve u tesamen onderworpenheid en sterke u in dit zwaar verlies. De hartelijke groeten van uw meelevende vriendin, in zichzelf onwaardig.

C. v.d. Hoek.

III. 2 Brieven aan Sientje Geuze te Poortvliet

Middelharnis, 2 januari 1970.

Geliefde vriendin,

Van ons een gezegend nieuwjaar gewenst, en die zegen bestaat hierin dat we afgesneden worden door dat Goddelijk recht van onszelven en ingelijfd in de van God gegeven Borg des Verbonds. Gebeurt dit niet, dan leven we onszelven en sterven onszelven, gelijk de vrouw van Lot. Die werd door de engelen uit Sodom gehaald en op de weg naar de vrijstad gebracht, maar toen ze daar al een aardig eindje op gewandeld had, leidde haar het bedrogen hart ter zijde af en ze viel van de weg naar de hemel, in de hel. Wij moeten sterven aan onze eigen goden en dat zijn onze tranen, ons Godsgemis, ons berouw hebben in stof en as; want als we daar niet van afgebracht worden, maken we hiervan ook een grond. Maar Jesaja zegt, dat we van al deze dingen naakt zullen worden uitgeschud, treurende en leeddragende en ledig gemaakt zijnde op de aarde zitten. Daar alleen kan de Heere Zichzelf aan ons kwijt, als wij onze gronden verloren zijn. Hij doet een afgesneden zaak op de aarde. Dat gebeurt hier, want anders komt God niet aan Zijn eer. Maar als dat gebeurt, - dat Hij ons van onszelf afsnijdt, ons brengt onder Zijn Goddelijk recht, waar wij rechtvaardig verloren moeten gaan, als de Borg daar niet intreedt, - als Hij uit soevereine genade ons behoud in de Geliefde, daar wordt als de vijandschap openbaar, omdat daar God aan Zijn eer komt. O, voor die tijd kunnen wij nog wel wat vrienden overhouden, maar als onze ziel daar door dat alles reinigende bloed gereinigd en gewassen wordt, dan krijgen we alles tegen, onszelf, de ganse hel met al zijn vazallen, de vrome godsdienstige mens, ook nog wel mensen met genade. Kijk maar naar Asa. Want daar gaat onze mond open en de banden onze tong worden los en daar alleen wordt God verheerlijkt.

Tegenwoordig wordt een mens met een tekst en een versje, wat tranen en gemoedelijkheid zalig gesproken. Maar onze oudvaders die de Heere bedeelde met bijzonder licht, die zeiden, zoals Van der Groe in een van Zijn ontdekkende preken: 'de mens kan hebben een verrukkende blijdschap in Christus, maar als verdrukking of benauwdheid komt, of strijd van binnen, vijandschap van onze omgeving, dan vallen ze af'. O, dat nader onderzoek: ben ik niet een nabijchristen, een tijdgelovige, een hypocriet? Waar is toch de liefde tot die ontdekkende Waarheid, het vragen: *Heere, schudt me toch alstublieft uit van mijzelf, neem alles van mij wat ik heb, schudt me uit van al mijn afgoden en geef mij dat bloed, dat kleed der Gerechtigheid.* O, die goddeloze Adonia die in ons binnenste op de troon zit; die precies weet waar we zin in hebben, die ons dat ook geeft. Hij slacht schapen en ossen en mestvee en houdt ons met al deze dingen tevreden; teksten en versjes, hij heeft er genoeg; en zo verblindt hij al des koningszonen, en steeds maar nodende aan Zijn tafel en ons zo afhoudende van die ware Salomo. Och, alleen maar draf, alles te kort, alles te smal; alleen door bloed kunnen wij gereinigd worden. O, de Heere geve u en mij en uw huisgenoten dat afwassende bloed. Hij brenge ons voor en onder dat alles afsnijdende recht, want alleen die in Christus is, is een nieuw schepsel. Tegenwoordig lopen de Avondmaalstafels vol, maar zou er nog één aanzitten die dien Beker waarlijk dankzeggende zegenen? Als er zo een aanzitten, zal zijn mond wel opengaan en dan barst een ieder het hart van vijandschap. De Heere geve u en ons dat te mogen drinken tot onze behoudenis.

Ik hoop dat u mij eens een briefje terug wilt schrijven. Wees hartelijk gegroet en Gode bevolen,

Zuster M. N. Hobbel, Ring 78, Middelharnis.

Mijn huisgenoot **P. van Beek** heeft hierboven nog een paar regeltjes aan u geschreven.

Onbekende vriendin.

Armen vervuld Hij met goederen. Hongerigen verzadigd Hij met brood. Met dat brood, dat Manna dat verborgen is. En dat manna lag onder het verzoendeksel. De engelen stonden daarboven, heilig begerig om daar in te blikken. En nu zal Ik van deze plaats met u spreken. O eeuwig wonder! Dat verborgen Manna wordt geschonken aan de goddelozen, verbondbrekers, albedervers, helwaardigen en vloekwaardigen, uit genade. Driewerf gelukzalig is dat volk die zich alzo leert kennen en in bloed gewassen worden. Zonder die bloedstorting aan de ziel toegepast geen vergeving.

Een onbekende vriend, Van Beek.

Middelharnis, 12 januari 1970.

Geachte onbekende vriendin

Uw briefje gelezen hebben deel aan een zuster Hobbel gestuurd, dacht ik daar in te lezen de gangen van Gods ware volk. Een wonder op zichzelf omdat Sion zeer dun is geworden. Maar als dit nu de waarachtige bevinding van uw ziel is, dan prijs ik u gelukzalig. *Want dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de Enige waarachtige God en Jezus Christus Dien Gij gezonden hebt.* O, de eeuwige Geest, Die uitgaat van de Vader, die de Handhaver is van het Goddelijk recht, zal Zijn keurlingen met dat recht in aanraking brengen. Ja, Hij zal Zijn uitverkorenen brengen onder dat recht, opdat zij sterven. O, in de beleving onder dat recht verloren, afgesneden van den droom. Verloren, verloren, doemwaardig, helwaardig. O, daar zal het wonder der wonderen gebeuren. *Mij in de kuil gezonken, mij heeft Hij hulp geschonken, opgetrokken uit modderig slijk en op een Rots gezet.*

O het is God die de Geest Zijns Zoons uitgezonden heeft. O, daar gaat die zoete Geest uit van de Zoon. En daar wordt geopenbaard stervende Liefde. O, daar wordt geopenbaard: 'zie het Lam Gods. Vader, Ik wil niet dat deze in het verderf dale, want Ik heb verzoening gevonden. Ik heb deze gekocht met Mijn bloed. Voor deze heb Ik het volbracht. Voor deze ben Ik met Mijn hart Borg geworden in de stille raad des Vredes.' O, Goddelijk wonder van ondoorgrondelijke stervende liefde. O wie zal God zien en leven? Voor elke zondaar een verterend vuur en eeuwige gloed. O, Gods rechtvaardigheid, Gods heiligheid is *God Zelf in Zijn ganse Wezen!* Hoe zou dan een walgelijk zondaren bestaan? O, daar zal elke zondaar wegsmelten als was voor gloeiende kolen.

O wat Goddelijk wonder als nu langs een rechterlijke weg dat eeuwig Lam Gods Zichzelf openbaart, als die Gift des Vaders, Die alleen almachtig was om die eeuwige vlammen van Gods toorn tegen de zonde te blussen in Zijn dierbaar Bloed. O, de Zoon die in de schoot des Vaders is, Die heeft Hem ons verklaard. Verklaard Wie De hij is in Christus. O bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt. O, de eeuwige Vader trekt Zijn kinderen voor dat Goddelijk recht, niet om hen te verderven, maar te behouden en opdat Zijn eeuwige Zoon verheerlijkt zou worden. Opdat dat volk zou leven, uitverkorenen in de Geliefde.

O als de zondaar daar gebracht wordt, bij een bloedende, lijdende uit duizend wonden bloedende, gekruisigde Borg, bij die Schuilplaats des Allerhoogsten, die Schaduw des

Almachtigen, gewassen in Zijn dierbaar harten bloed, o, daar wordt de rust geschonken. O, daar ontvangt de ziel die vrede met God door het bloed des kruises. O, op deze berg op van Calvaria's kruin, daar hangt nu hun Zaligheid. Een gekruiste Bloedbruidegom, lijdende, een stervende Liefde. O, daar is die wijngaard van rode wijn, gezuiverd zevenmaal. Daar is nu die vette maaltijd. O, die volkomen offerande aan het kruis geschied! Voor wie? Voor een godsdienstig mens? Voor een vroom mens? Voor een zichzelf rechtvaardigend mens? Integendeel. O, hier hangt de bloedende Zone Gods, van de hoofdschedel tot de voetzolen bloedende alleen voor een goddeloze, voor een melaatse, voor een bloedrode zondaar, die zich de hel heeft waardig gemaakt. Gans onrein van de hoofdschedel tot de voetzool. O, daar worden de zonden waarlijk zonden. *En gij u schaamt en uw mond niet meer opent vanwege uw schande, als Ik verzoening zal doen.*

Zie geachte vriendin, een klein stukje zielsbevinding van de grootste der zondaren. Als een vuurbrand uit het vuur gerukt door eenzijdige Liefde. O peilloze afgrond van Goddelijke ontferming! O, en nu in dit leven: *ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van een lichaam der zonde en des doods? Het goede dat ik doen wil, doe ik niet en het kwade dat ik niet wil doe ik.*

Verstaat u dat? O die wet in mijn leden strijdt tegen de wet mijns gemoeds. Ik wil maar als een bekeerd mens over de wereld gaan, maar nu als een onbekeerde zondaar daarheen te gaan, dat ligt nu dwars tegen mijn vrome vlees in en tegen zijn verdoemelijke hoogmoedige IK.

O, als de Heere Zijn kinderen iets geeft uit de hemelse erfenis, wat moet de Heere dan een tegenwicht geven, opdat zij zich niet verheffen. O, dan opent de Heere die walgelijke bron, opdat zij maar uitroepen: *genade, o God, gena. Och Heere, bekeer mij tot U.* O wat lieve openbaring van dat lieve Lam Gods, als de ziel nog eens door dat zaligmakend geloof uit zichzelf uit mag gaan en Hem mag aanschouwen in Zijn eeuwige bloed gerechtigheid. O, Hij is alleen de Kracht Gods, de Wijsheid Gods, en Hij openbaart Zichzelf aan krachtelozen en aan dwaze. O, lieve eenzijdige bediening. *Uit genade zijt gij zalig geworden*, dat is een les tot de laatste snik.

Eens zullen ze nooit meer henzelf bedoelen maar dan zullen ze ook de kroon kunnen werpen voor dat geslachte Lam. De Heere bevestige en gefundeerde u, toenemende in de kennis Gods en in de kennis van Hem, Die dood geweest is, maar nu leeft aan Vaders rechterhand om voor overtreders te bidden.

Uw heilwensende en onbekende vriend **Van Beek.**

IV. BRIEF VAN ELBERTJE HOGENBIRK

Deze brief werd geschreven door Elbertje Hogenbirk uit Huizen (N.H.) aan een vriendin Louisa. Door omstandigheden was deze tussen de lorren van een koopman te Utrecht terecht gekomen. Die koopman kende de familie in Huizen en heeft hem daar weer bezorgd, zodoende is hij door de Voorzienigheid toch noch bewaard gebleven.

Huizen, oktober 1874.

Wensende dat u deze brief in gezondheid mag ontvangen. Op het ogenblik ben ik aan de beterende hand, mijn lopen is nog niet veel, het been wordt toch sterker, en ben er ook wel mee tevreden, want nu wil ik niet anders als de Heere wil, Louisa. Het is nu ruim anderhalf jaar geleden, dat ik uw brief mocht ontvangen, niet wetende dat mijn redding zo nabij was. Wie zou het mogen verwachten, zo veel heilgeheimen te mogen openbaren. Twee jaar geleden ben ik teruggeleid, werkzaam te zijn met mijn ellendige toestand, mijn verdorvenheid en vijandschap tegen den Heere, durfde ik menigmaal *niet te openbaren, ja, menigmaal heb ik gezegd, Heere, wie zal voor mij Borg worden?* Ja, mijn toestand was menigmaal bedenkelijk, en dacht, kan het wel met genade bestaan, ik kon op het laatst niet meer zuchten, als Heere wat ben ik toch ellendig. Met de Profeet heb ik leren zeggen: *Nadat ik met mijzelf ben bekend gemaakt, heb ik op de heup geklopt en ben beschaamd en schaamrood geworden.* Ja, op het laatst riep ik uit, *Heere, ik zal op de weg omkomen.* De genietingen ontvielen mij, en de beloften gaven mij geen rust. Dat was alles de dierbaren Persoon niet. Als ik nu in de breedte mijn hart zou opschrijven, en hoe ik er onder verkeerd heb, dan zou ik geen eind vinden. Maar die dierbare Geest heeft mij dat alles geleerd, zalige ontdekking.

Maar nu ging ik aan het tobben, met mijn been, en dacht nu zal de Heere Zijn lankmoedigheid uit zijn. *Heere, straf mij niet in Uwen toorn en kastijdt mij niet in Uwe grimmigheid,* totdat ik het eindelijk leerde billijken en al liet de Heere mij uitteren, rechtvaardig zou zijn, ja ik was soms zo moedeloos en pijnlijk. Toen kwam mij deze waarheid voor. *Indien gij niet met Mij had geleden, hoe zoudt gij met Mij kunnen verheerlijkt worden?* Ik was rijk als dat ik met al Gods volk de weg van diepte moest leren kennen. Want de mirten groeien in de diepte en nog eens daar was genezing onder Zijne vleugelen. Ik stelde mijn vertrouwen wegens mijn been (ontbreken enkele woorden in het handschrift) maar op mijn redding durfde ik niet te denken. De volgende Zondag kwam mij met kracht voor: *Wandel met vreze den tijd uwer inwoning.* Ik was zo ziek en moedeloos, ik dacht niet anders als bestraffing en vermaning maar rechtvaardig de tijdelijke Geestelijke en eeuwigen dood verdient. Maar 's middags:

*Op U vest ik het oog,
Gij heft mijn hoofd omhoog,
en doet 'm Uw Gunst aanschouwen.*

Ja ik werd zo wonderlijk, als dat zeide tegen het volk, de Heere heeft vast wat tegen mij te zeggen, maar blind voor genade.

Louisa, 's avonds was het of de Heere mij vraagde, weet gij niet als gij geen deel hebt aan de trappen van 's Heeren vernedering? Hoe zult gij deel hebben aan Zijn verhoging Ik werd ingeleid in 's Heeren lijden, ja van 't geboorte-uur aan, ja, de dierbare Heiland was het land doorgestaan goeddoende en zij hadden geroepen, deze is

een vraat en wijnzuiper. Ik was zo moedeloos, ik klaagde nergens meer over de smart van 's Heeren lijden is mij onvergetelijk, ik klage met Hem in Gethsémané en dat Hij Zich van een nietig mens liet veroordelen, daar Hij zelfs Gods Zoon was, maar daar krijg ik een geestelijk gezicht, en ziet de gezegende gaat door Jeruzalems straten, met een gegeselde rug en geen hard woord er om, en vrijwillig en geduldig dragende, ik weende met Jeruzalems dochters. Nooit zal ik het vergeten, de smart die ik ervan gevoelde. En daar ziet de Heere mij aan. *Weent niet over Mij, maar weent over uzelfven*, daar gevoelde ik dat dit mijn schuld is, ja van de hoge Hemel tot de lage aarde, en daar de wet van regel tot regel stond ik schuldig. Het is Mozes die u verklaagt. Ja, geliefde vriendinnen ik wilde nog vast houden aan mijn vorige bevindingen. Maar de Heere had het weggesloten, het doodvonnis moest ik onderkennen, rechtvaardig, nu was het afgedaan, maar daar zie ik door een oog des geloofs de Gezegende aan het Kruis hangen, het bloed stroomde uit het gezegende lichaam, een doornenkroon op Zijn hoofd en met bouten door Zijn voeten en handen geslagen. Daar hangt de gezegende des Heeren, van de aarde is Hij gebannen en den Hemel kan Hem nog niet ontvangen en dat Gods Zoon. Daar komt mij met krAch,t voor: *Dochter, wees welgemoed, uwe zonden zijn u vergeven, het handschrift dat tegen u was der zonde, heb Ik aan het Kruis te niet gedaan, en ik zie Zijn hoofd buigen en zeggen: „Het is volbracht.”*

Die overstromende liefde Gods en dat aan mij, die genoegdoening en die nederbuigende liefde Gods, en 's nachts zeide de Heere, Hij was voor mij verrezen: *„Ik leef, en gij zult leven.” Ik heb Mijzelfven niet te gering geacht om je als broeders en zusters te noemen, aan zo een ellendige.*

Ik was dronken van de liefde Gods. Ik was als een kind, ik zag of ik nog een zonde kon vinden, maar zij was in het bloed des Kruises weggezonden.

Toen kwam de Satan en zeide, maar de erfzonde? Ik dacht dat is ook waar, maar onmiddellijk kwam de Heere mij voor, wie overtuigd mij van zonde, dat voelen dat ik niet meer stond voor eigen rekening. ‘Gij zijt vernieuwt door het bad der wedergeboorte. Ziet al het oude is voorbijgegaan, alles is nieuw geworden. Gij zijt gans verheerlijkt inwendig.’ Ik roemde en moest wegzinken, want dat voor mij. Met Maria: ‘mijn ziel maakt groot den Heere, en ik verheug mij in God mijn Zaligmaker, en die oneindige Liefde als dat de Heere zo laag gebukt had voor verdoemelingen.’ En de volgende dag: U is gegeven de verborgenheid van het Koninkrijk Gods te verstaan. Ik zong: Gij hebt mij uit een ruisenden kuil uitgevoerd, en in een vaste rots gezet. En 's woensdagsavonds: ‘Ik heb je bekleed met de klederen des Heils en den Mantel der Gerechtigheid heb Ik je omgedaan’; dat reine staan.

O, Louisa, geheel bekleed tot over de voeten, die 's morgens ben ik al dat leven kwijt, die liefde en die smart, ik wist niet wat of het was, maar de Heere kwam mij voor. *Het is uw nut dat Ik wegga.* Ik bad om Zijn lieflijk aangezicht, maar niet wetende dat de Heere mij verder wilde leiden. ‘Van nu aan zal Ik u nieuwe dingen doen spreken’. Ik zal je in de waarheid leiden, en daar komt mij voor: *Wij dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus.* Ik gevoelde dat al het richterlijke wegviel wegens de Vader. En Vrijdags: ‘Gij zijt een erfgenaam Gods en mede-erfgenaam Christi. En daar 's middags zie ik de drie Goddelijke personen in eensluiten, daar is het Een verzoend Wezen.

O, Louisa, daar reikte de Vader mij een scepter toe, daar zie ik dat de Vader de oorzaak is van mijn eeuwige zaligheid en daar krijg ik een kinderrecht en met kracht deze waarheid: ‘Gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreze, maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door welke wij roepen: *Abba Vader.* Gods Geest getuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods

zijn." Ja, ik zag de oceaan overvloeiende van de Liefde Gods, ja de Engelen en al de Heiligen zongen, ja de fluiten en citers hoorde ik spelen. Ik zag dat ik zo volmaakt stond in het Paradijs of ik nooit zonde gedaan had, ja met de bomen, vogelen des hemels en de grasscheutjes des velds was ik verzoend en elk korreltje zaad was een gift van mijn Vader. Ik riep uit: *al het mijne is het Uwe*. En dat zien dat ik alles in de gunste Gods had, ja zelfs wat ik at of dronk dat kreeg ik uit 's Vaders hand. Ik riep uit, haal al 't volk eens in tranen en verwondering, dat aan mij geschied, de nietigste en de geringste, en de ellendigste, de onwaardigste was Barmhartigheid geschied.

De volgende dag wilde ik maar sterven, maar de Heere zeide mij: „Ik zal zijn die Ik zijn zal." En daar zie ik de Heere zo hoogverheven zitten aan 's Vaders rechterhand, ja hoe als dat de Engelen uitgingen voor Zijn Heilig Aangezicht. Ja, de Heerlijkheid hierboven kan ik nu alles niet uitdrukken. Ja, zelfs de Ark en het verzoendeksel en de Cherubims over hetzelfde en het gouden wierookvat. Ik riep uit: *Heere, wie is voor al dat Heilige bekwaam*. Eerst moest den ouden mens teniet en dan in gestikte klederen tot den Koning geleid worden. Ik roemde over al dat Heerlijke.

Maar twee dagen later vroeg ik aan den Heere wat of dat was, of de Heere mij nog eens licht mocht schenken, en toen kreeg ik te zien als dat de Dierbare nu aan 's Vaders rechterhand zat om al mijn overige zwakheden mede te hulp te komen, want dat was des Heeren Almacht in de hemel en op aarde, het was 's Heeren Heerlijkheid, Majesteit en eer daar Hij zichzelf had kunnen verlustigen, in mensen een welbehagen; de ark was onder den ouden dag een afbeeldsel van Christus, om verzoening te doen en de Priesters voor het volk. Maar nu was de Heere de Hemelen doorgedaan en gaan zitten aan 's Vaders rechterhand, om al die onreine gebeden te Heiligen en te zuiveren en ze dan volmaakt bij de Vader voor te dragen en dan rook het wierookvat van welriekendheid door de Hemelen.

En toen zag ik dat ik een gegevene van de Vader werd aan de Zoon, en dat Christus' gerechtigheid de mijne was. En toen kreeg ik te zien, God was in Christus de wereld met Zichzelve verzoenende en hun de zonde niet toerekenende; en toen kwam de Derde Persoon het bevestigen. Al wat de Vader in de stilte der eeuwigheid uitgedacht had, de Zoon vrijwillig op zich genomen had, en de Derde Persoon kwam het toe te passen. Bij voortdurende door de Heilige Geest der beloften, het Verbond was gesloten. De vrede en de liefde kan ik niet uitdrukken en nu gevoel ik dat ik veel vernederende Genade nodig heb en veel te leren als een kind, dat een grote schat gekregen heeft, en niet weet wat hij er mee doen moet.

Veel strijd heb ik gehad wegens u dit te schrijven, want hoe zou ik schrijven als dat ik er zelf niet uitbleef. *Want door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen. Niet ons, o Heere, niet ons, maar alleen Uwen groten Naam zij de ere om Uwer Goedertierenheid en waarheid wil.*

Maar vandaag ben ik bijzonder bemoedigd en gevoel ook dat ik een blok ben, en het vrije Genade Gods er zo ingevallen is. Ik heb Bruiloft gehad met al des Heeren volk. Ja, ik wens maar als dat wij in de dagen leefde dan de Heere ons goederen gemeen te doen zijn, de Heere wil het ook verder. *Vader, Ik wil dat ze één zijn gelijk wij een zijn.* Vrede in zijn gemoed en om met al het volk des Heeren de Heere groot te maken.

Ik moet eindigen, want mijn papier en inkt is tekort, ik ben zelfs van mijn eigen verwonderd. Hoe geregeld er mij de Heere bij geleid heeft. Groet vooral des Heeren volk van mij, slaat er niet een over, want de banden zijn onverbrekkelijk en ook Ds. Coevorden.

Groet Dirkje van mij en laat de brief lezen, want ik bedoel hem voor u samen. Pietje is op het ogenblik nog al redelijk wel en zij is goed voor haar gemoed.

Verder weet ik niet of alles is wel. De groeten aan uw tante, blijf verder allen van mij

hartelijk gegroet en van ons allen uw liefhebbende vriendin

Elbertje Hogenbirk

Een vriendin schreef nog dat ze vaak 's zondagsavond met haar man (een bekommert mens) op 't gezelschap kwamen, het was een innige vrouw zei ze, ze was ongeveer 27 jaar toen die zaken gebeurden aan haar ziel. Later was ze altijd laag en klein bij zichzelf. We waren bij haar op haar ziekbed, wat ook haar sterfbed is geworden. Toen lag ze in een bestrijding en dat trof mij zo, omdat ze nog aan mijn man vroeg, of hij nog eens een gebedje voor haar kon doen, o zo laag en nederig.

Let op den vrome en ziet naar den oprechte, want het einde van dien man zal vrede zijn.

*Dan zingen zij, in God verblijd,
Aan Hem gewijd,
Van 's Heeren wegen;
Want groot is 's Heeren heerlijkheid,
Zijn majesteit
Ten top gestegen;
Hij slaat toch, schoon oneindig hoog,
Op hen het oog,
Die need'rig knie-len;
Maar ziet van ver met gramschap aan
Den ijd'len waan
Der trotse zielen.*

P.s.

In de genealogie is een Elbertje Hogenbirk aanwezig, geb. 1847 te Huizen en gehuwd in 1879 met Dries Lindeboom, geb. 1850.

V. Gedenkschrift van HENDRIKA VAN DE GRAMPEL TE WAGENINGEN

Nalatenschap voor mijn dierbare betrekkingen.

De wegen en gangen die de Heere met mij gehouden heeft zijn, dat ik van mijn kindse jaren al overtuigd was. Toen ik 14 jaar was gebeurde het op een dinsdag voormiddag, dat er zo een donkerheid op ziel en lichaam kwam, dat ik tegen Moeder zei, *ik ben zo naar*, en die zei, loop maar eens naar buiten. Maar ik zei: *Moeder ik kan niet zien*, waarop zij zei, laat uw zuster Grietje dan maar meegaan. En die leidde mij om het huis. Maar de duisternis werd hoe langer hoe erger, dat ik zuchtte, mocht ik nog eens de grond zien, en toen zag ik de grond al openbersten en ik geloofde dat ik met Korach, Dathan en Abiram levendig te verzinken. Tot in die dikke duisternis eensklaps een helder licht mij omscheen en in dat licht een Persoon die tot mij zei: „Ik ben Jezus. Komt herwaarts tot Mij, gij vermoeide.”

En ik zei in verwondering tegen mijn zuster: *O Gerritje, den Heere Jezus! 't Welk zo een bemin'lijk Persoon was, dat ik zeide, die Hem ziet zal Hem kennen*. Daarna had ik telkens liefdesuitgangen tot die Persoon, en bracht het mij veel in 't verborgen, maar de vijand kwam op mij af en zei dat staat in Gods woord niet beschreven? Maar hoe dat hij beschaamd werd, toen ik bij Paulus bepaald werd op den weg naar Damaskus, en daar weer dringende werkzaamheden kreeg, en geloofde als de Heere zo gewillig was als ik, dan was ik zo bekeerd. En wat een teerheid lag er op mijn ziel en Gods Woord werd mij een geopend boek, waarop ik de Heere binden mocht op Zijn eigen woord. Waar de vijand bij kwam en zei: Dat zijn andere mensen, dan werd ik gewezen hoe weinig er zalig worden, en toch kon hij mij van mijn knieën niet afhouden, daar ik dringende behoefte aan had. En toen op de Bom de koebeesten moest halen, nam ik mijn psalmboekje mee, en kroop toen achter een struik, om mijn hart uit te storten, maar door het ritselen van een blad vloog ik al weer op, en ging toen met de beesten naar huis. Maar onderweg raakte ik de beesten uit mijn gedachten kwijt, door de dringende werkzaamheden mijner ziel, waarop Hij tot mij zei: *Ziet hier ben Ik*. En dat binden op Zijn woord, dat Hij zulken hoort, die ziel die tot Hem zucht. Die lange Bornsesteeg ziel mijn kort, de zalige werkzaamheden mijner ziel, die mij bonden. En vraagt gij, kond gij dat vasthouden ? Neen, toen het bestreden werd, en donker werd, evenwel weg krijgen kon ik het niet, het werden allemaal maar roepstemmen als ik niet bekeert mocht worden, hoe vreselijk het zou zijn te vallen in de handen van een levendig God. En is er drie jaar verlopen.

Toen kreeg ik op een keer mazelen en kreeg ook nog 32 bloedzuigers in 't week van mijn hoofd en ben toen buitenkennis geraakt van zaterdag tot dinsdagmorgen en zat vol bloed en mocht niet verschud worden wegens zwakte. Toen ik bij kwam dacht ik dat het zondag was en zag Gerritje gereed staan met de mand om naar de stad te gaan, ik zei: wat is dat, dat is bij ons nog nooit gebeurd? Moeder zei: neen kind, het is dinsdag, maar wij hebben met u 4 dagen en nachten doorgebracht die vreselijk waren, en gij hebt alles van de bedstede verwijderd, zeggende, mensen kunnen mij niet helpen, ik moet voor God verschijnen. Nu moeten wij zeggen het zijn de Goedertierenheden des Heeren, dat gij niet vernield zijt, maar ik mag wel vragen, kind waar heeft het je gebracht, niet of je je knieën buigt, want daar ben je te zwak voor, maar of dat ook en mocht nog wel eens opgaan, tot den troon der Genade. Ik zeide: *moeder, ik kan niet bidden*. Moeder werd vol en schoof weg, en dat bracht mij in bepeinzing hoe gevaarlijk ik aan den oever des doods gelegen had, en ik leefde nog, en hoe er al zovele roepstemmen tot mij gekomen waren en dat het iedere keer maar

was voor ditmaal gaat henen, als ik gelegener tijd zal bekomen hebben, dan zal ik mij bekeren. En de vijand zeide, je bent nog zo jong.

Toen beliefdde de Heere mijn zielsogen te openen, en daar werd ik geroepen als Adam, ik moest te voorschijn komen, en zo kwam ik voor een God te staan, die Rechtvaardig is en rein in Zijn richten. Toen heb ik leren kennen, *gij wilt tot Mij niet komen opdat gij het leven zou hebben*. En nu werd mij het leven nog vergunt en wenste ik toen mijn verwaarloosde tijd weder terug en zag toen zomin een Moormans zijn huid en een Luipaard zijn vlekken kon veranderen, zomin kon ik goed doen, die niet anders geleerd had als kwaad te doen. Toen zag ik mijn eerste ademhaling was opstand tegen God, maar ik leefde nog en de deur was nog niet gesloten en stond verwonderd en die smarten dat ik tegen een Goedertieren God gezondigd had. O, daar kwam geen hel of Hemel in aanmerking maar de waardigheid om die God te dienen werd mij een behoefte, en in die dringende werkzaamheden werd ik Zijn dierbaar Woord ingeleid wie daar de geroepene waren. *De nooddrufte zal Hij verschonen* en dat aanbieden en opdragen aan dat Wezen, zo mocht ik een keus doen met al die getekenden. En vraagt gij mij: waar is uw schuld gebleven? Die was weggenomen en toen was de aarde vol van de Goedertierenheden des Heeren. O, wat een tederheden des Heeren, o wat een tederheid voor die God en wat lag er in Gods dierbaar Woord, en die betrekking op Gods woord was mij zoeter dan honing en die teerheid die er mede gepaard ging.

Daar heb ik een geruime tijd in verkeert en zo deed ik een keus met al degenen die de Heere vreesden. En toen ik weer hersteld werd toen durfde ik er niet bij te komen, en de natuur was mij vreemd geworden.

En zo heb ik van mijn 17e jaar tot mijn 27e jaar onder strijd en aanvallen van den vorst der duisternis geleefd. Maar onder alles hield de Heere mij aan die weg gebonden, hoewel ik een vreemdeling was onder het volk dat ik beminde. Als ik onder het gehoor was dan tekende ik zulken en o, dan zeide ik dat zal wat voor mij zijn daarvan gescheiden te zijn. En dan maakte de vijand gebruik om mij te wijzen op die weinigen die dat te beurt viel, en ik was nog zo jong en dan het schone der aarde voor te stellen, alles maar om mij van mijn knieën af te houden en mij in de verzoeking te brengen om mij van God af te trekken. Maar de Heere die juist die tijd de geur ontnam door drukkende wegen van ziekte en mensen en beesten, en dat bracht mij aan het onderzoek voor mijzelf. Salomon zegt: *door de drukking des melks komt de boter*. O, daar de Heere Geestelijke ogen geeft die brengen hem dat hij uitroept: *schuldig*; die ontdekt is geworden al houd hij dat voor zichzelf, en waar ik niet gedreven door de aanvallen van den vorst der duisternis om mij van de knieën te verdrijven, dan was het: gij zijt toch geen uitverkorene, want gij hebt tegen de Heiligen Geest gezondigd. Dan was het mij benauwd, dan zag ik naar binnen, daar rezen de grootste vloeken in mij op die ik nooit gehoord had. Zo moest ik leren dat de Heere zegt: *Ik zal maken dat gij een walg aan uzelf hebt*.

En zo werd ik uitgedreven tot den Machtigen Jacobs, ik wist geen andere weg dan met de koningin Esther: *Kom ik om, zo kom ik om*, het maar te wagen. En dan kwam ik zo ellendig als ik was, dan durfde ik geen oog op te slaan, en dit deed mij smeken om genade en geen recht. En dan kreeg ik weer opening dat Hij arme met goederen vervult en den ellendige riep en de Heere hoorde.

En zo ga ik veel voorbij en toen kreeg ik te zien hoe een grote kloof er lag tussen de Heere en mijn ziel, hoe ik uit mijn Makershand gekomen met dat deugdenbeeld versiert maar met mijn stamvader Adam uit den Edenshof werd verdreven, zodat ik mij moedwillig van die God had losgescheurd en uit het Paradijs verdreven en stond daar een Engel met een uitgetrokken zwaard om dat pad naar den Boom des Levens te

bewaren. Daar zag ik mij liggen geboeid in de handen des satans, toen riep ik uit: *Verloren!* Toen kreeg ik te zien mijn schuld voor een rechtvaardig God, en toen moest ik voor die God verschijnen, en toen was de aarde mij te klein en koos de dood boven 't leven. Daar heb ik, o, dagen in verkeert en toen kwam er een inwendig roepen om genade en geen recht. En in die grootste benauwdheid werd ik uitgedreven en leerde roepen of er nog een middel was om die welverdiende straf te ontgaan en weder tot genade te komen? En toen ging er een deur open in het dal achor, wie dat was wist ik niet maar ik ging uit dat was zo een verwisseling dat ik uitriep:

*Dat is andere taal dan Horebs donder,
O Goddelijk Genade Wonder!*

Is er voor zo een nog raad in de korthed des levens? En dan dat benauwde pak en ik vond geen toegang en dan als die dood eens kwam. Maar de Heere dreef mij uit, daar was een zielsziekte om blijvende werkzaamheden en een honger naar het ware woord van God en op die gestalte zou ik gerust hebben. Maar de Heere deed mij niet rusten, toen was het met den Psalmddichter: *Ik was uitgeteerd, maar Hij zag op mij neder.*

En op een morgen kreeg ik te zien het nietige van al het schone der aarde, omdat het harte des Konings was in de hand des Heeren, en dat Hij het neigen kon tot wat Hij wilde, en toen kreeg ik den mens te zien die minder is dan een druppel aan den emmer en een stofje aan den weegschaal. En daar bepaalde mij de Heere, dat Hij uit dat gevallen Adamskroost, nog een erfvolk had uitverkoren, en daar kreeg ik het geluk van dat volk te zien. De Heere was met dat volk, wie zou tegen dat volk zijn? Haar brood zou zeker en haar water gewis zijn. Ja, de Heere spijsde het met Geestelijk Manna. Zijn oog was er op geslagen, een afgezonderd volk. En toen riep ik uit: *Hoe zalig is dat volk!* En toen gaf de Heere mij te delen in dat volks genoegen.

Toen ging ik naar buiten en daar zag ik in verwondering die God in het rijk der natuur. Maar ook hoe Hij een Herschepper was in het rijk der Genade, dat ondervond ik wel van binnen dat er een verandering onder het gehoor van Gods Woord, waar ik onder Zijn volk geplaatst werd op die Bethlehems velden met Ruth met mijnen dierbare. Kwam mij de vijand als ik onder het woord was verkwikt en in het eenzame, bestreden werd en bang voor zelfbedrog kwam hij mij voor als een engel des lichts: dat ik mij verlustigd had met dat volk, maar gij zult er voor eeuwig van gescheiden zijn; dat ik geen grond had. En daarop toonde mij de Heere wat er geboekt was. Dat Hij arme met goederen wilde vervullen. En dan was het: haast en spoed u dat er zo een eeuwigheid voor mij was en de tijd kort en dat de Heere mij gaf de Pareltjes en dan weer dat aangename. *Die hier bedrukt met tranen zaait, zal juichen als hij vruchten maait.* Maar op en neer, om kort te zijn, werd ik meer gespeend aan de geweldige werkzaamheden, en toen gevoelde ik een ledigheid en daarna dat er een Parel was van grote waarde en een Schat in den akker. Toen ging mijn ziel uit of ik Hem vinden mocht en die uitgangen tot die Parel te zoeken en dat uitgaan tot een Persoon die ik niet kende en toch na uitging.

Ik ging naar **Bennekom**, daar oefende ds. Middel, en onderweg was het: *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also verlang mijn ziel naar U, o God.* Onder het gehoor vielen vele tranen, ik wist mij niet in te houden. Toen was het: *buiten Jezus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf.* En daar mocht de Persoon Zich openbaren, eerst als door de traliën in de verte, en toen van nabij. OO, toen was Hij mij de schoonste aller mensenkinderen. Genade was uitgestort op Zijne lippen. Dat ik zo'n dwingende behoefte kreeg was het mij: *Zij dwongen God en bleven vrienden;* die ogen die gezien hebben zullen niet weder terugzien. Maar zien is geen hebben, toen

werd het mij een dringende behoefte in het verborgen dat ik uitziende was. Het was of Hij zou komen, springende over de heuvelen, huppelende over de bergen, en zo tot mijn ziele van vrede spreken, en mij maar nemen zoals ik was. En wachtte Hem toen Hij tot mij sprak: *Die te komen staat zal gewisselijk komen en niet achter blijven, zo Hij vertoefd, verbeid Hem.* En daar kwam een zalige stilte in mijn gemoed als een gespeend kind, die het weet wat Hij beloofd ook doen zal. Maar toen ik Hem kwijt was, en in het ongeloof kwam, toen heb ik dagen doorgebracht.

En toen kwam ik voor de eerste Persoon en die eiste recht en de aarde getuigde tegen mij en toen heb ik leren kennen van alles verlaten, toen raakte ik in sluimering en werd wakker gemaakt en zag de Hemel geopend en de Engelen klommen op en neder en raakte ik aan het worstelen en Hij gaf te overwinnen. Toen riep ik uit in verwondering: *Ik heb God gezien van Aangezicht tot Aangezicht en mijn ziel is gered geweest.* Het was een Pniël, een huis Gods, ja de poort des Hemels en dat God een Licht was en gans geen duisternis is in Hem. En toen het verwonderen dat de Heere, dien Engel des Verbonds, had willen neerzien op een walgelijk onrein schepsel als ik. O, dat stip ik maar even aan, hoelang, maar niet lang dat kan ik getuigen, ik heb mij in God verloren en tot troost over de weg was het in bijzondere ontmoetingen: „*Ik ben de God van Bethel.*” Dat bleef onvergetelijk en daarna toen de Heere mijn ziel volkomen redde, toen heb ik wel gezongen:

*Zalig hij, die in dit leven,
Jacobs God ter hulpe heeft;*

en mijn dierbare betrekkingen insloot om de Heere te zoeken; nu dat goed om voor God te verschijnen, want wij zijn van de baarmoeder af vijanden en haters Gods. Maar die Hem zoeken, zullen Hem vinden, aanhouden, want dat heb ik leren kennen: *Welzalig die recht arm en naakt,*

*Die in de vrijstad is geraakt,
Die elk wordt aangeboden.*

En toen heb ik aangenaam verkeerd, het was in geen hoek geschied, maar toen kwamen de schuldeisers en toen kwam het op mij aan, ik had mij wel in die God verloren en kreeg mezelfen weer en de wet had het volste recht op mij. O, en toen kwam ik te staan zo naakt als ik uit de baarmoeder was voortgekomen en daar kwam ik met erf- als dadelijke zonden verdoemelijk in de vierschaar voor den Rechter en toen stond ik voor een rechtvaardig en Heilig God en Die eiste voldoening. Tienduizend talenten schuldig en niets om te betalen, de wet eiste voldoening en mijn eigen consciëntie en de vijand met zijn beschuldigers, toen vonniste ik mijzelfen, *liever verloren te gaan, dan een van Gods deugden zouden gekrenkt worden.* Een verborgen hand hield mij en daar komt de eerste Persoon, Die naar Zijn rechtvaardigheid en naar Zijn Heiligheid kon Hij mij niet aanschouwen, en kon ik niet voor bestaan.

Maar ziet daar den Zoon die was gekomen om op te zoeken dat verloren was en daar neemt Hij mij voor de poort des gericht. En daar werd gezegd: *Ik ben het, die uwe overtredingen uitdelge om Mijns' Naams wille. Ik gedenkt uwer zonden niet meer. Ik zie geen zonden aan in Mijn Jacob, nog geen overtreding in Mijn Israël.* En toen werden al mijn zonden geworpen in een zee van eeuwige vergetelheid, achter Zijnen rug. Toen riep ik uit:

*Mijn zonden al en zonder tal,
Zijn goediglijk vergeven, al vergeven.*

*Ik had den eeuwigen dood verdiend
en kreeg het eeuwige leven.*

En het einde der wet was Christus, voor een iegelijk die gelooft, maar ook voor mij, die mij uit het geweld des duivels verlost heeft en nog verlossen zal en mij het recht

toewees ten eeuwigen leven, daar ik mij tevoren had zien buiten liggen. Door de wederbaring des Geestes in mij uitgewerkt.

En zo werd bewerkt dat ik mij verloor in een Enig en Drieënig volzalig God. Het was: *Ik heb u liefgehad met een Eeuwige Liefde, daarom heb Ik u getrokken.* Mijn leven te verliezen en zo in Christus weer te vinden. O, dat zakken en zinken op die Borggerechtigheid en drijven als een kurk op het water, wat werd ik van die Goddelijke personen ieder in het bijzonder bewerkt geworden. Een in Wezen om van een hellewicht een Hemelling te worden, en die nieuwe Naam die niemand kent, dan die hem ontvangt. En die witte Keursteen, toen werd mij dat woord geopenbaard, daar het gesloten is voor den onbekeerde.

Maar die lieve Geest leidde mij in, toen werd ik in den hof van Eden geleid waar ik in mijn eerste bondshoofd Adam uitgedreven was om der zonde wil. Heeft de tweeden Adam Christus mij weer recht geschonken en door dat dierbaar geloof dat vrouwenzaad voor mij. *Ik zal vijandschap zetten;* en dat die Blinkende Morgenster was opgegaan in mijn hart, en toen werd ik geplaatst in Bethlehems velden bij de geboorte, toen de Engelen zongen: *Ere zij God in de Hoogste Hemelen, Vrede op aarde in de mensen een welbehagen;* en ook voor mij. O, dat wonder!

Toen werd ik ingeleid: *Alzo lief heeft God de wereld gehad dat Hij Zijnen enig geboren Zoon gegeven heeft. Hoe zou Hij ons niet met Hem alle dingen schenken?* En toen Hij geboren was door de Engel voorzegt. *Gij zult Zijn Naam heten Jezus, want Hij zal Zijn volk zalig maken van hunne zonden;* en als die Christus, de Gezalfde tot drie heerlijke ambten, als Profeet, Priester en Koning, toen heb ik maar uitgeroepen: *Gij zijt mijn Losser en mijn dierbare Bloedbruidgom.*

O, die morgen is mij onvergetelijk, *ziet het oude is voorbij gegaan, ziet het is alles nieuw geworden.* En toen kwam ik als een nieuw geboren kindeke op een nieuwe aarde. Toen zat ik bedaard neder en gevoelde een onvoldaanheid en toen kwam de Heere mij voor, *om Zijn deugden te verkondigen, van die God, Die mij getrokken had uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.*

Ik zeide: 'Och Heere, ik ben met Mozes te zwaar van tong'. Maar de Heere zeide tot mij: *Ik zal zijn die Ik zijn zal.* En toen werd ik bij een Gemaliël bepaald, die tot het volk sprak: 'Indien dit werk uit mensen is, zo zal het verbroken worden, maar indien het uit God is, kunt gij het niet verbreken'. En toen werd ik het Oude en Nieuwe Verbond doorgeleid, toen was het één belofte. *Amen* was het in de ziel. En toen werd ik het Hooglied ingeleid: *Mijn liefste is mijn, en ik ben Zijn geworden.* Hij voerde mij in het wijnhuis. Zijn liefde was de banier over mij. Hij maakte mij dronken van liefde. En toen werd ik voor den Vader gebracht en die nauwe vereniging. Hij was de wijnstok en ik de rank; ik de Zijne en Hij de mijne. Het was maar: *Gij hebt mijn rechterhand gevat, Gij zult mij leiden door Uwen raad.* En die wederzijdse liefde: *Ik heb u gekleed met de klederen des Heils, de mantel der gerechtigheid heb Ik u omgedaan.* En toen de Vaderlijke liefde, toen was het: *Al het Mijne is uwe.* Twee dagen van te voren was het: *Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit den gelove, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus.*

En toen leerde ik wel een Drieënig God kennen, ieder in het bijzonder in het bewerken, maar één in Wezen; en toen was het: *Ziet het oude is voorbij gegaan, ziet het is al nieuw geworden.* Toen werd ik als een nieuw geboren kindeken op een nieuwe aarde gesteld, maar nu was ik verenigd met God de Vader, Zoon en de Heilige Geest. Maar die vrede Gods des Vaders boven mij; alles vrede toen die riep op aarde, alles riep mij vrede toe zelfs de stenen des velds en van binnen. Het was een vrede Gods die alle verstand te boven gaat. Toen heb ik wel eens uitgeroepen: Het is hier al

Hemel genoeg. Ik had de Hemel in het oog, Jezus in het hart en de aarde onder de voeten en in een zee van Heil te zwemmen.

Zalig volk die na den dood,

zulk een Zaligheid genoot.

Het was maar: *Hoor toe alle gij die God vreest, ik zal vertellen wat de Heere aan mijn ziele gedaan heeft.* De nacht was mij te lang om ervan te zwijgen. *Welzalig hij, wiens zonden zijn vergeven.*

Die van de straf voor eeuwig is ontheven.

En dan:

Looft Hem die u vergunt uw zielsverlangen

Het goede tot verzadiging doet ontvangen

Uw jeugd vernieuwt, gelijk eens Arends jeugd

De Heer doet recht, is Heilig in Zijn richten

Treft iemand druk, Hij wil den druk verlichten,

En hart en mond, vervullen met Zijn vreugd.

Einde brief.

Een vriendin van haar heeft wel eens meegedeeld, dat bovengenoemde vrouw ook een zeer zwaar kruis had. Haar man en de kostganger waren geen vreemden voor elkaar. Maar zo als u lezen kunt, wordt haar druk door de Heere dikwijls verlicht. LUTHER zegt nog: *Een Christen zonder Kruis is geen Christen.* Het is zo. (J. W. Kieboom)

VI. BRIEF VAN JANNEKE BOSCH AAN EEN ONBEKENDE VRIEND

EDE, de 23ste April 1836

Geliefde broeder in de Heere,

Ik neem de pen thans op om aan uw begeerte en die van mijn broeder te voldoen. Ik zou u al eerder geschreven hebben, maar ik vind telkens verhindering. En och mocht nu de pen maar door die lieve Geest bestierd worden, dat alles uitliep tot eer van onze lieve Koning Jezus. Als wij toch goed gesteld zijn, dan is dat toch onze bedoeling. O, ja vriend, dat is wat te zeggen, niets te hebben en alles te bezitten, Door dat woord, dat gij mij toegezonden hebt, heb ik een bijzondere band aan u gevoelde een band, die nooit weer verbroken zal worden. Of wij elkanders aangezichten zien of niet.

O, vriend, wat kan de genade toch doen! Ik moet wel eens uitroepen:

*Wat zal ik met Gods gunsten overlaán,
die trouwe Heer: voor Zijn gená vergelden?*

Dat God mij deed zien, dat ik op een weg was, die niet goed was, mijn zonde liet zien, en God rechtvaardig; dat Die de zonde straffen moest, maar hartelijk berouw en leedwezen, dat ik God door de zonde onteerd had. Maar daar twee jaar in gestaan, werd het mij op een avond zo benauwd, dat ik mijn val in Adam zag. Maar ook die zonde, van een kind af tot op dat ogenblik. Toen die dood nabij, dat ik in plaats van naar bed te gaan, het veld in ging. Maar daar zo liggende, dat ik zo benauwd was, zag ik, dat er nog een Middel was, dat er nog een Jezus was, Die met uitgebreide armen stond om dezulken te redden, dat mij ontbrak, dat was in die Jezus. Daar zag ik nog een fontein, die onledigbaar was. Ik was toen half gered en toen heb ik bijna een jaar gestaan, dat ik gemoediger werkzaam was. Maar toch rusteloos en als ik bergen van zonde zag, zag ik er een zee van genade tegenover.

Maar bijna een jaar zo gestaan, mocht ik Jezus door het geloof omhelzen als mijn schuldovernemende Borg, hetwelk de 20ste September is gebeurd. Maar daar schoot nog iets over, dat ik niet volkomen voldaan was. Ik voelde wel, dat ik mijnschuld kwijt was en dat ik met Jezus op het allernauwste verenigd was, maar daar was nog iets.

Maar vier dagen er na mocht ik de goedkeuring des Vaders zien en dat die Vader er volkomen mede was voldaan en er in berustte. En ik mocht God als verzoend Vader omhelzen en eerbiedigen en toen mocht ik in die liefde des Vaders, in het schenken van Zijn Zoon, zien, dat de Zoon dat alles op Zich genomen heeft. Wat Die al niet geleden heeft om ons te verlossen. Maar hoe dat Hij nu aan des Vaders rechterhand is als Voorbidder. O vriend, ik moet nu nog dagelijks wel zeggen, als ik dagelijks geen Voorspraak had, waar zou het dan met mij heen. Ik heb over mij dat zoenbloed nog zo nodig, maar de Heere wil nog zo gedurig Zijn vergevende liefde weer bewijzen. Ik moet met een zeker dichter wel eens zeggen; ik was toch een ellendeling, die voor eeuwig was verloren, had Jezus niet voor mij voldaan.

Nu kan ik zo geloven en gevoelen, dat als de dood komt, ik niets meer te doen heb dan te sterven, want Jezus heeft alles afgedaan. O, vriend, wat is het toch een zalige dienst, de dienst van God. Ik ben nu twintig jaren oud, maar ik dien met ruimte te zeggen: *Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.*

O, vriend, ik mag mij dagelijks nog zo in God verlustigen. Dat moet ik tot roem van Gods genade zeggen, dat ik nog geen twee dagen uit Zijn nabijheid geweest ben, maar om met God om te gaan als 'n kind met zijn vader. Ik heb deze week die pardonbrief over mij nog weer ondertekend mogen zien.

Verleden heb ik nog 'n avond gehad, dat ik teveel in de wereld toegegeven had en dat ik een uur daarna begon te gevoelen, dat ik uit mijn aangename gestalte was - dat nu mijn grond niet is; mijn grond ligt nu in Christus - maar het is toch mijn leven. Maar ik voelde, dat Jezus uit mijn hart geweken was. Maar toen ik dat bij mijzelf eens onderzocht, waar of dat vandaan kwam, bepaalde de Heere mij spoedig bij de oorzaak, wat ik daar gedaan had en hoe dat Hij een heilig God was en geen gemeenschap kon hebben met iets dat zondig was. Maar die schuld, die ik toen gevoelde, maar ook dat berouw en leedwezen en hongeren en dorsten naar die vergevende genade, dat kan ik niet schrijven. Maar daar een beetje met betraande ogen gezeten hebbende, want het was mij niet mogelijk zo bemoest naar bed te gaan. „Hij heeft hier alles voor u afgedaan“, die woorden waren mij wel enigszins tot bemoediging. Daar raakte ik enigszins pleitende op, maar ik stond op en daar kwamen mij die woorden voor: 'O zuster, o Mijn bruid, Ik heb uw hart genomen.' Toen voelde ik, dat Jezus over mij intrek in mijn ziel nam en ik viel neer en zeide: *Heere, wilt Gij naar zo een monster weer omzien?* Maar toen was het of Jezus mij weer in Zijn armen nam en of Hij mij weer zo bedekte met de mantel Zijner gerechtigheid. Toen dat zalige liggen in de armen van die Jezus en die nauwe vereniging, die ik voelde. En ik was in een vloed van tranen van dankbare wederliefde en riep uit: *Heere, wat zal ik U vergelden?* En zo ging ik naar bed.

Maar mijn ziel was zo verhemeld opgetrokken, ik zag door de keuken, maar mij dacht, daar straalde van alles een hemelse glans af. En toen ik daar zo lag, was het of de Vader zeide: *Zo kind, lig je daar! Zo zalig; mijn hart vol eerbied, riep mijn hart uit: O ja, lieve Vader, ik ben weer vrij gemaakt door Uw lieve Zoon, ik lig hier als een reine bruid.*

En toen was het of ik Jezus, hangende aan het kruis, zag, hoe Hij daar alles voor mij afgedaan had. En dan kwamen mij deze woorden weer zo herhaaldelijk bij:

*Die u op dit pad deed gaan,
heeft aan het kruis alles voor u afgedaan.*

Maar het kussen werd bevochtigd met tranen van liefde en 's morgens werd ik zo bij den donker wakker.

Och, vriend, ik kan u haast niet schrijven van de trouw en de deugden van de liefde Gods, die ik aan mijn ziel mag ondervinden. Ik kan er nog niet van stamelen. De Heere werkt hier zo bijzonder in onze gemeente dat het niet te beschrijven is. De mensen leven hier allernaast in een overtuiging, dat zij bekeerd moeten worden, maar die het toch geen werk aanbrengt. Maar er worden ook velen ontdekt, die met hun zonde en schuld werkzaam worden. Daar zijn er ook meer, die een gezicht in de weg van verlossing krijgen. En daar zijn er vijftien, die tot gelovige omhelzing van Jezus zijn geraakt. En Gods volk gaat in grazige weiden. En onze *dominé Detmar* wordt in zijn ouderdom ook vet en groen.

Verleden rustdag hebben wij een Avondmaal gehouden. Daar hadden velen het zo goed. Daar hadden ze wel tabernakelen willen bouwen en ik was zelf ook niet misdeeld. Er is hier verleden week nog een vrouw tot ruimte gekomen. Daar kreeg ik zoveel onder, hoe dat zij Jezus door het geloof had mogen aannemen en omhelzen. Toen kwam ik bij een andere vrouw, die mij dat vertelde en daar zag ik, wat wonder aan die vrouw was geschied. En zij had gezegd: *Maak met mij de Heere groot.* O, vriend, daar werd ik teruggeleid wat de Heere aan mij gedaan had. De uitlatingen Gods, die ik toen aan mijn ziel gevoelde, kan ik niet beschrijven. Dat ik uitriep: *Drieënige Verbondsgod van mijn ziel.* En dat ik zei: *Wat zal ik U vergelden?*

Ik moet eindigen; het is hier alles maar gebrekkig, maar hiernamaals zal het volmaakt kunnen geschieden. O vriend, ik ben zo blij, dat er een dood en een eeuwigheid is. Ik verlangde gisteren nog zo naar die dood, dat ik niet meer naar mijn bed kon zien, dat ik zo mocht zien, wat voor een zondig lichaam ik nog omdroeg. Och, daar is toch zo een ellendige niet meer bekeerd als ik ben, dat ik die treurstem met David wel eens moet aanheffen. En als Jezus niet voor de gehele reis goed gesproken had, dan kwam ik de weg nog niet over.

Maar die reis gaat toch onophoudelijk voort

Door 't vreemdelingland naar 't zalig oord.

Het is een blij vooruitzicht, dat wij toch eens hier uit deze woestijn zullen verlost worden. Daar zullen wij niet meer behoeven te klagen over het lichaam der zonde, daar zal het alles volmaakt wezen.

Neem het mij niet kwalijk, dat ik zolang gewacht heb met schrijven, maar schrijf mij spoedig een lettertje weerom. Ontvang deze gebrekkige letteren in liefde. Ik moet eindigen. Zijt van mij en van mijn broeder gegroet en de groetenis aan uw vrouw.

Ik blijf met achting uw onbekende vriendin:

JANNEKE BOSCH

Het adres is aan Willem Stense Bosch te Ede

Toelichting:

Op 12 oktober 1834 wordt Dirk Adrianus Detmar als predikant in Ede bevestigd, een dag later begint in Ulrum de Afscheiding. Veel geestverwanten van Detmar volgen ds. De Cock in deze Afscheiding, maar Detmar blijft de Nederlands Hervormde Kerk trouw. “Maar in Ede had men geen behoefte aan afscheiding: de zuivere bediening van het Woord en van de Sacramenten was nog in de kerk, en de gemeente bloeide onder de arbeid van Detmar”, aldus Van Gorsel. “Er is maar één afscheiding, aldus Detmar, (...) en dat is dat men zich afscheidt van de wereld en de zonde”. Hoewel er bij de komst van Detmar naar Ede bij sommigen enige weerstand is, verdwijnt deze spoedig. H.J. Nijenhuis schrijft in De Zandloper van maart 1984: “Al spoedig bleek dat met hem de juiste man op de juiste plaats was gekomen. Ds. Detmar kon niet alleen goed en duidelijk spreken, maar verstond tevens de kunst om met mensen, van hoog tot laag, om te gaan”. Op 4 augustus 1844 overlijdt dominee Detmar, waarna hij op 9 augustus, de dag dat hij 70 jaar zou zijn geworden, op de begraafplaats achter de Oude Kerk wordt begraven.

VII. Brief van Vrouw Hentinck te Amsterdam aan een onbekende vriend op Walcheren.

Amsterdam, 30 september.

Beminde vriend en broeder!

Nog ben ik met u in den Geest. De Heere zegt: *zal ik voor Abraham verbergen wat Ik doe?* De Heere had mij voor ruim een jaar zo krachtig zijn toezeggingen geschonken te midden ener diepte die voor mij onoverkomelijk was. En God bereidde mij voor Zijn sterke toespraak. *Ik ben uw God, de God des eeds en des verbonds; Ik ben uw heil.* En ziet, geen twee dagen of de Heere toonde het te zijn, in redden en dragen. Daarna legde de Heere, die trouwe Verbondsgod, mij op een ziekbed, zodat ik door de zwakte mij met niets meer bemoeien kon. En ziet, drie dagen en nachten een inleven uit God, zodat één enige, oude Christin mij bevatten kon. Ik lag op een Huwelijksverbondsbed. Waar ik geen geloof meer bezat, maar liefde uit het triomfantelijk leven. Wat eenmaal genoten zal worden, geen druk, geen leed, geen lichaam der zonde zat mij in de weg. Hooglied 2, bevestigd. Mijn eigen leven was ik voor die tijd kwijt geraakt. O wonder Gods. Het volk dacht elk ogenblik, *daar gaat ze.* Maar neen, neen ik kwam weer tot mijzelf. En ziet daar werd er een weg gebaad door den HEERE. Kosteloos naar Weesp, drie dagen. En wij hadden daar drie sabbatten feest. En o, die zaligheden werden mijn met volle bekers ingeschonken. Kom, beminde broeder, zingen psalm 36 vers 3. Een eeuwigdurend zingen. Wie zal Zijn lof verheffen naar waardij?

Kort daarop kwamen Vreemdelingen uit Purmerend, die wilden mij spoedig voor hun rekening halen. Daar ik vertrokken was zonder schoenen, buidel of male, *want daar blaast de hoge God maar in,* en de geest werd vaardig. Daar werd in mij bevestigd Jesaja 62: *Gij die des Heeren doet gedenken, laat geen stilzwijgen bij u wezen.* O wonder Gods! Mijn weg kunt gij vinden voor deze reis in Matthéüs 10. Mijn boodschappen voor vader verricht hebbende, zat ik neder om te bewonderen; hoe ik menigmaal dacht, zó een uitgewerkt vat, ontledigd zitten, vruchteloos aan den grond. Maar zalig uitgewerkt. Dan zette de Koning de zilveren trompetten aan de mond en de Geest blaast daar nu in. In 't kort wilden zij mij bij een ouderling van Ledeboer hebben. Zij kunnen de reis niet betalen en deze wurm had er niets voor. Maar de Man Christi gaf Zijn ellendige een reispenning. En ach met diepe bewondering moeten wij God bewonderen over Zijn verborgen leringen aan Zijn voeten. Zij verheugden zich het meest, omdat ik uit de weg was gezet. En de Heere leidde mij in, van Sichem tot Gilgal. O mijn beminnelijke Bondsgod! Mijn lichaam werd zwak, want ik stip u maar even aan.

Te Leiden hadden wij bruiloft, en te Zoetermeer vereniging des harten. En nu moest ik met al deze ontvangen genade nog zeggen: *ik weet nog niets.* *Wonderlijk,* zeide de HEERE tot Manoach, *is Mijn Naam.* *Wonderlijk* is dat volk. *Zij komen aan door 't Goddelijk licht geleid.* *Hoe menigmaal* zeide de apostel, *zijn wij in perikelen.* Maar ook wij, dure tijden, armoede, ziekte, diepte, diepte en de grootste hel, het lichaam der zonde. Dat broeinest van walgelijkheid. Maar toch toenemen, en het rechte toenemen, is een uitgang uit onszelven. God de Drieënige in Zijn vrije giften te omhelzen. Verborgen Godzaligheid, wordt aan den Middelaarstroon genoten. *Al Mijn kinderen*

zullen van den Heere geleerd worden. De Heere oefent Zijn deugden en ambten in zulke harten uit, maakt de wegen recht geschikt. Voor elke waarheid moet een gepaste ziel zijn. Heilig zijn de wegen, die de Heere God met mij houdt. Zie ik met een oog des geloofs op mijn Jezus, en ligt mijn verwachtingen in God, dan zeggen wij: *Uw doen is majesteit en heerlijkheid.* Maar verbergt de Heere Zijn aangezicht en wordt de hemel koper, en de aarde ijzer, och dan zit ik weer eens bij de pakken neer. En toch met Job, *ik weet mijn Verlosser leeft.* Maar om in alles den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te worden en nauwelijks zalig te worden. Met Paulus te zeggen: *ik jaag daarnaar, of ik het ook grijpen mocht, hoewel ik door Jezus Christus gegrepen ben.* Heilig zijn de wegen, dien mijn Vader met mij houdt. Hij plaagt of bedroeft niet van harte. En al zou God mij nu nog al doden, ik zou evenwel op Hem hopen.

Wij worden maar, lieve broeder, voor- en toebereid. Maar te zitten aan de ronde tafel in het Koninkrijk Gods, daar zullen wij met al het Erf- en Bondsvolk en Keurvolk den Drieënige toebrengen, de lof, dank en aanbidding tot in alle eeuwigheid. *Amen*

Nu beminde broeder en zuster, de lampe Gods lichte over uw tenten en Zijn vriendelijk aangezicht over uw zielen. Zijn kruisverdiensten uwe en mijn staf. Zijn eeuwiggeldende gerechtigheid uw en mijn reismantel door deze woestijn. Dat zij zo.

Na enige heilbiddende en verbondene groeten van mij en mijn man, uw zuster in den Algenoegzamen.
Vrouw Hentinck.

Schrijf mij nu spoedig, anders plaagt mij de vijand, met mijn gebrekkig schrijven.
Groet Sion.

P. s. Deze brief is afkomstig uit familiepapieren van Fam. Verhage, afkomstig van Zacharias Verhage, molenaar te Meliskerke.

VIII. Verslag van het overlijden IDA te Groningen

O, diepte des rijkdoms; hoe onnaspeurlijk zijn Zijne wegen! De Heere is volmaakt vrijmachtig in de wegen en omstandigheden, langs dewelke Hij Zijn volk tot de zaligheid leidt. Al is het voor ons onnaspeurlijk; Hij volvoert Zijn Raad.

Een wel zeer opmerkelijke weg tot de zaligheid behaagde het de Heere te houden met een zekere **Ida in het jaar 1857 te Groningen**. Wij ontvingen de beschrijving daarvan in een oude brief van één onzer lezeressen en willen dit verhaal gaarne tot onderwijzing aan onze lezers doorgeven. Ida - wij weten haar achternaam niet - was een blijkbaar ongetrouwde vrouw van 42 jaar en haar vriendin, een zekere wed. **M. Zink**, die het voorgevallene in onderstaande brief beschrijft, moet wel een geoefende godzalige vrouw geweest zijn, die dus door het getuigenis des Geestes in haar hart mocht weten van Ida's zalig einde. De brief spreekt verder voor zichzelf; wij weten ook niet meer, dan er in de brief zelf staat. Het naschrift is mogelijk niet van die wed. Zink, doch is er blijkbaar toch ook wel in diezelfde tijd reeds bijgevoegd door iemand, die dat kon weten. (Van Dam)

Groningen, 1 juli 1857.

Veel geachte vrienden vriendin,

Daar ik met u deel heb in zware en diepe droefheid des harten wegens uw veelgeliefde zuster Ida, en voor mij de allerdierbaarste vriendin, die ik in de wereld had. Zo wens ik u ook mede te delen de vertroosting des Heiligen Geestes, die mij de getrouwe Jehova heeft geschonken.

Maar geliefde vriendin, zo zal ik eerst wat moeten schrijven van haar zware strijd, die al wel twee maanden geduurd heeft. Haar strijd was menigmaal zo hooggaande, dat ze niet één ogenblik meer kon leven, maar sterven moest onder het rechtvaardig oordeel Gods, want ze lag onder zware aanvallen en bestrijding, dat zij was van God verlaten en overgegeven. De Heere hield Zich voor haar verborgen, zodat zij niet anders kon zien, of de Heere was tegen haar. Maar ik had haar zo lief in mijn hart en in deze wegen werd ik nog zoveel tmeer en nauwer aan haar verbonden, want de Heere legde ze mij op het hart, zodat ik met haar en voor haar heb moeten worstelen, dag en nacht voor de Heere.

Maar o, wat had zij een zachtmoedige geest in al haar benauwdheden. Allen die haar kwaad bejegenden, deed zij goed. De Heere deed mij gelovig zien, dat Hij die roede voor haar besteld had tot haar heiligmaking, zodat ik alles deed om haar op te beuren en te vertroosten zover het in mijn vermogen was met het openen van des Heeren Woord. Dan wees ik haar aan, dat Gods liefste kinderen meest de donkerste wegen door moesten, omdat de Heere ook Zijn bijzondere genade aan dezulken kan en wil verheerlijken.

Ja, geliefden, zo groot waren haar benauwdheden menigmaal, dat ze mij kwamen roepen en zeiden: "Ida vraagt of je nog bij haar wil komen, want ze denkt dat ze dadelijk sterft, en de Heere houdt Zich verborgen voor haar." ik stortte toen eerst mijn hart voor de Heere uit in deze klacht: "O Heere, hebben dan Uw goedertierenheden een einde, en zult Gij U voor haar verborgen houden altoos?"

Maar toen ontving ik in de kracht des geloofs deze woorden: "Ik zal de donkerheid voor haar aangezicht doen opgaan." Ik nam dat zo gelovig aan, dat ik antwoordde:

"Het is goed, Heere!" En toen ging ik haastig naar Ida toe. Ik vond haar op de grond uitgestrekt liggende en roepende: "Ik sterf, vrouw Zink! Ik sterf onder het rechtvaardig oordeel Gods!"

Toen nam ik haar bij de hand en richtte haar op en zei tot haar: "Sta op liefste Ida, en heb goede moed, want de Heere zal de donkerheid voor uw aangezicht doen opgaan." En zij stond op en was getroost, want de Heere gaf haar de kracht des Geestes om het aan te nemen. Op zodanige wijze heeft de Heere mij menigmaal gebruikt tot haar vertroosting en opbeuring; ook eens met deze belofte: "Nog een kleine tijd en Ik zal Mijzelf aan haar openbaren."

Och, hoe menigmaal zei ze met bedruktheid des harten: "Zou die kleine tijd haast vervuld zijn, dat de Heere Zich aan mij zou openbaren? Ja, vrouw Zink, laatst toen ik mijn knieën boog voor de gootsteen, daar ik de schotel wies, kwam mij ook zo voor: Als de Heere Jezus komt, zal Hij alles meebrengen."

O, mijn geliefden, wat gevoelde ik een dankbaarheid voor de Heere, als zij een vertroosting mocht ontvangen! Op maandagmiddag heb ik haar voor het laatst gezien en gesproken. Toen vroeg zij mij: "Kunt u de hoop altijd nog wel vasthouden, dat de Heere mij nog redden zou?"

Ik zei: "O ja, mijn liefste Ida, het is de Heere, Die u in de smeltkroes heeft, en Hij zal al het schuim van u wegdoen, maar de Heere houdt Zich voor u verborgen doch Hij is toch uw Heiland, want Zijn arm is niet verkort, dat Hij niet zou kunnen helpen, en Zijn liefde neemt niet af."

"Ja, vrouw Zink," zei ze, "ik dacht ook aan Nebukadnézar, dat de Heere hem zijn verstand wedergegeven heeft, en de mens die in de graven was. Zo zou de Heere mij ook nog kunnen verlossen."

Toen nam ik afscheid van haar omdat zij de volgende dag naar een buitenplaats ging, waar zij des zomers woonde. Ik beloofde haar, dat ik bij leven en welzijn donderdag met haar zuster Anna bij haar zou komen op de buitenplaats.

Maar dinsdagmorgen om tien uur kwam uw zuster Anna bij mij aan en vroeg mij: "Hebt u nog een boodschap aan mijn zuster Ida? Ik ga er nog eens gauw heen, eer zij weg is."

Ik antwoordde: "Ja, gij moet haar zeggen, dat zij goede moed houdt; de Heere gaat met haar, want zoals ik in deze morgen in het gebed geweest ben, dan is zij tot volle ruimte gekomen, of haar verlossing is nabij."

Maar o, geliefden, gij kunt het best met ons gevoelen welk een pijn van droefheid en angst mijn hart en ziel doorgriefde, toen uw zuster dadelijk terug kwam en riep, dat Ida was weggegaan. Toen zijn wij direct uitgegaan om haar te zoeken en met mijn hart riep ik tot mijn God: "O mijn God, geef ze mij weder!" Ik liet niet af te smeken, bij dagen en bij nachten, maar hier was ik zeker van, dat zij de handen niet aan zichzelf zou slaan, want zij had vreze voor de dood, belijdenis: "O Heere, mijn hart is vervuld met droefheid en met smart, maar ook nog met vrede, want Uw ogen zijn op haar en mijn geweten spreekt mij vrij, want ik heb met haar gehandeld naar Uw wil en naar Uw bevelen! Want Gij Heere, beveelt ons: Troost, troost, Mijn volk en spreek naar het hart van Jeruzalem. Gij Heere, Gij weet, dat ik ze liefhad als mijn eigen ziel; ik heb niet afgelaten nacht of dag tot U op te zenden mijn smekingen en mijn gebeden. Waar blijven dan Uw beloften, die Gij, o Heere, voor haar gedaan hebt?"

O, mijn geliefde vriendin, ik bleef nog biddende voor onze geliefde Ida als nog levende, maar van woensdag op donderdag tussen drie en vier uur werd mij het gebed voor haar leven weggenomen, zodat ik geen woord meer kon voortbrengen. Toen kwam er stille vrede en zachte kalmte in mijn gemoed en de Heere sprak door het

geloof tot mij: "Ik, Die de adem geschapen heb, heb hem wedergenomen. Ik heb haar uit het gericht en uit de angst weggenomen. Ik heb de Doorbreker voor haar aangezicht doen opgaan; de tijd was vervuld ik heb Mijzelf aan haar geopenbaard."

Het was mij niet anders als ik hoorde onze geliefde Ida zingende en de Heere lovende voor de troon, zodat mijn hart zo verblijd was, dat ik de Heere lofzong en aanbad. Ik dacht bij mezelf: Zal ik nu niet uitgaan en dit boodschappen aan diegenen die haar liefhebben? Maar ik vertoefde en legde mij weer ter neder, maar een half uur later werd het mij weder even zo kracht en met diezelfde woorden verzekerd, zodat ik niet langer kon zwijgen, maar ik bleef nog smekende, dat het de Heere mocht behagen, dat wij haar lichaam mochten vinden en het ter aarde bestellen.

De groetenis van uw zwager en zuster Anna en van Kooistra en van mij,
Wed. M. Zink.

Naschrift:

Deze jongedochter was 42 jaar en is gevonden 2 uur buiten Groningen in een land in zittende houding, wat voorover en toen de dokters haar zagen, zeiden ze dat het een meisje van 25 of 26 jaar was, zoveel glans en blijdschap had op haar aangezicht gelegen, en hoewel ze al vijf dagen dood was, was er nog geen beschadiging of verderf aan haar te vinden. Zij is met vreugde van de Heere ter aarde besteld.

Bron:

Kerkblad Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, oktober 1982
Alblasserdam J. van Dam.

IX. Brief van Cornelis van den Oever te Nederhemert

Van een lezeres ontvingen we een brief, die toch wel zeer rijk is van inhoud. De brief is van de hand van de bekende **Kees van den Oever**. Omdat de zaak die hierin vermeld wordt, helaas ook onder ons steeds minder gekend wordt, leek het ons wel goed, om dit schrijven eens aan onze lezers door te geven. De datum van de brief en de naam van de geadresseerde zijn ons niet bekend, doch de inhoud is als volgt:

Zeer geachte vriend,

Het is een hele poos geleden, dat wij wat van elkander gehoord hebben. Wij mogen door 's Heeren grote goedheid nog redelijk wel wezen en dat is nog groot, Jan. De Heere had toch rechtvaardig andere wegen met ons kunnen ingaan, ziende op onze zonden en onze afmakingen.

Ja vriend, ik mag u mededelen, wat mij, onwaardige, te beurt is mogen vallen uit eeuwige soevereine liefde Gods. Het heeft den Heere behaagd Zichzelf weg te schenken en mijn arme ziel te verlossen van alle schuld en straf der zonde door en in Christus als plaatsbekledend in Zijn borgtochtelijk werk en Zich aan mij, arme, ellendige, alles verbeurd hebbende, te openbaren en te verklaren.

De Heere heeft mij Zelf met deze woorden believen te bearbeiten: "Uw zaken zijn goed en recht; maar gij hebt geen verhoorder van des Konings wege!" (2 Sam. 15 : 3). O, Jan, wat heb ik het toen bang gekregen! Ik bevond mij met een openstaande schuld voor een heilig en rechtvaardig God en onder onverbreekelijke banden van het ongeloof. O, Jan, ik heb nooit zo'n diepe smart gevoeld; ik moest het uitroepen: "Nu is het nog voor eeuwig kwijt!" Daar kwam bij, dat ik niet de dood in kon. Het laatste draadje moest er ook aan en dat gebeurde met deze woorden: "Want Mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij, den Springader des levenden waters, hebben zij verlaten, om zichzelf bakken uit te houwen, gebroken bakken, die geen water houden" (Jer. 2: 13).

O, Jan, toen zag ik, dat ik maar aan mijn eigen garen gerookt had en in de boom van hebbelijke genade was gekropen, waaruit voortvloeide een vrucht van werkheiligheid. Toen kwam ik in mijn vijandschap te staan; o, wat had ik een diepe smart, ik kan er het duizendste deel niet van uitdrukken. Toen werd openbaar, dat ik overal mijn rust in kwam te leggen, behalve in Christus. Dit deed mij recht tot mijzelf inkeren en uitroepen: "Gij, Heere, zijt heilig! Gij, Heere, zijt rechtvaardig!" Ik was zover ingewonnen, dat ik de Heere moest rechtvaardigen om de eeuwige straf over mij te brengen, want ik was gans melaats en verdoemelijk voor God. En zo kwam ik voor eeuwig op het geestelijk doodbed te liggen om immer of ooit meer zalig of tot God bekeerd te kunnen worden; en nu had ik het niet meer benauwd. Ik schrijf hier maar een puntje van, Jan; het is niet mogelijk om alles te schrijven.

Nu zult gij misschien zeggen: "Waar was nu uw vorige bevinding?" Alles wat er gebeurd was, bleef waar, maar al mijn bevindingen gingen aan de zijde Gods staan om mij rechtvaardig mee te oordelen.

Maar, o Jan, eeuwig wonder van Gods vrije, opzoekende en ontfermende zondaarsliefde! Toen ik geen gedachten meer kon hebben, dat het nog mogelijk zou kunnen zijn, maar zeker geloofde dat het onmogelijk was, toen was het Gods tijd, om Zichzelf te plaatsen in de stoel van Zijn heilig en rechtvaardig gericht en mij, hel- en doemwaardige, te dagvaarden. Ik was als een dode, doch in de dadelijkheid kwam

mijn Borg tevoorschijn en sprak: "Vader, ik wil niet, dat deze in het verderf nederdale; ik heb verzoening voor hem gevonden."

Toen veranderde des Vaders toornig aangezicht en zag mij vriendelijk aan en sprak deze woorden: "Want dat zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik zwoer, dat de wateren van Noach, niet meer over de aarde zouden gaan; also heb ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen, noch u schelden zal" (Jes. 54 : 9). Toen zag ik al mijn zonden in de eeuwige verzoenende liefde Gods wegzinken. God de Heilige Geest verzegelde dit aan en in mijn ziel, waarop ik een nieuwe witte keursteen ontving, met een nieuwe naam erop en een recht ten eeuwige leven.

Toen leidde de Heilige Geest mij in de eeuwige gewesten der vrede-paleizen, eerst in het Verbond der verlossing, dat de Vader met Zijn Zoon gemaakt had, om een volk uit te verkiezen, waarvoor de Zoon het op Zich nam om Zich te vernederen en der mensen natuur aan te nemen, om een Middelaar Gods en der mensen te zijn. Hij heeft alle condities op Zich genomen, waarop het Genadeverbond door Zijn komst in het vlees bevestigd en verzegeld is, in en door Hem.

Ik kan het alles er onmogelijk van schrijven. In deze vrucht der verzoenende liefde verkerende, was ik op de berg Tabor en heb daar onuitsprekelijke dingen gezien. Ik mocht een veertien dagen de hemel op aarde genieten.

Nu zal ik maar eindigen, Jan, met hartelijke groeten, ook van mijn vrouw. Nu Jan, de God Israëls is God!

Jan, u moet maar niet hard van de Heere denken. Uw reis kort ook al hard op en gelukkig, die een hoopje mag hebben. De Heere bewaart het Zelf voor Zijn volkje, hoor; anders zou het nog eeuwig kwijt en verloren zijn, niet waar?

Nogmaals hartelijk gegroet, van uw onwaardige, geringe vriend,

C. A. van den Oever te Nederhemert.

Ik had nooit durven denken, dat mij dit nog te beurt zou vallen, in een tijd van oordelen en terwijl de zichtbare kerk gans verdwijnt.

Bron:

Kerkblad Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, februari 1984

Alblasserdam J. van Dam.

X. GEBED VAN EEN ARABIER

Naar een oud handschrift. Vertaalt in het Nederlands.

Cretenzen en Arabieren, wij horen hen in onze eigen taal de grote werken Gods spreken (Hand. 2 : 11).

Allerhoogste en onbegrijpelijk en eeuwige God, verheerlijkt in Heiligheid, vreselijk in lofzangen, doende wonderen. De Hemelen zijn niet zuiver in Uwe ogen, en toch behaagt het u in Jezus Christus, te komen wonen in een arm mens die niets is dan zondig stof en as. Gij woont in die Hoogste Hemelen, en in die laagste harten.

Goedertieren God, doe mijn hart zo laag in eigen schatting zijn, en zo hoog in het Uwe, dat Gij daarin moogt wonen voor altijd. Wanneer ik acht geef op al wat ik tegen u misdreven heb, ben ik beschaamd, vervoering dekt mijn aangezicht als met een sluier, vanwege mijn overtreding van al Uw Heilige wetten, en wel van de eerste tot de laatste, van de kleinste tot de grootste, zo door nalatigheid in het gehoorzamen, als door bedrijf, zo door dadelijke als door erfzonden, met wetenschap als wel onwetende, opzettelijk als met genegenheid, op Uw dagen zo wel als op onze dagen, in Uw huis zowel als in andere huizen, bij het doen van Uw werk als buiten de plichten, in het zondig bidden als in het zondig lezen, in het overdenken van zonden, in het zondig aanhoren van het gepredikte woord, en het zondig waarnemen der sacramenten, zodat mijn berouw moet beweend worden, en tegen mijn gebeden moet gebeden worden.

Mijn zuchten en kermen heeft behoefte aan tranen, aan verdubbelde tranen, Heere! Ik heb Uw Heilige dingen ontheilgd, en Uw Genade in dardelheid verkeert, en willekeurig de bewegingen van Uwen Heiligen Geest uitgedoofd. Ik heb toorn opgelegd tegen den dag der wrake, voor mijn arme ziel, hetgeen voor U was een reuk des doods. Toen Gij kwam als een reuk des levens. Hoe heb ik de tucht gehaat en ben ik van U heen gevlucht toen Gij kwam om mij te ontmoeten in liefde en Barmhartigheid. Hoe heb ik Uw beloften achter mij geworpen en Uwe geboden met voeten getreden. Hoe menigmaal heb ik mijn beloften verbroken, benevens mijn eden en mijn verbond met U gemaakt in de dagen van verlegenheid. Met hoeveel meer vlijt heb ik mijn zondige lusten gediend meer dan U in Uw gestelde ordinantiën. Hoeveel meer arbeid heb ik aangewend voor aardse dingen, dan voor de dingen die Uw koninkrijk aangaan. Hoeveel aangenamer zijn de dingen van beneden, de herinnering daaraan, dan de dingen die boven zijn. Hoeveel zoeter is mij de zonde geweest, dan de genade en hoe heb ik mijn wil in alle opzichten gekant tegen Uw wil? Hoe heb ik gelopen in die wegen die ten verderve gaan, anderen met vermaak er toe aanzettende, om deel te nemen aan mijn eigen zonden. Hoe gemakkelijk geloofde ik de ingevingen des duivels en met welk een ijver verliet ik Uw werk. Wat meer is: Vele malen heb ik Satan verzocht mij tot de zonde te verzoeken en terwijl ik wist dat het loon der zonde was, de tijdelijke, de geestelijke en de eeuwige dood. Mijn uiterste best heb ik gedaan om beide ziel en lichaam te verderven. Maar wat zijn alle deze zonden in vergelijking tot deze die ik mij niet herinneren kan beide wat hun grote en veelvuldigheid aangaan en ja, wat zijn nog de zonden in aantal die ik bedreven heb.

Had Gij niet in liefde en Genade, o Allerbeminnelijkste God, mij beteugeld en mij ter hulpe gekomen, toen ik hulpeloos en zonder vooruitzicht van uitkomst ter neder lag. Gij nam mij op toen ik niets van U wilde weten. Gij liep mij achteraan toen ik van U wegvluchtte. Gij hield met kloppen aan toen ik mijn hart niet voor U open wilde doen, en Gij waart genoopt buiten te staan totdat Uw haarlokken nat waren van de dauw des Hemels. Ja, toen ik het hardst van hart was, had Gij het meest medelijden met mij. Gij

trok mij van mijzelve af uit de macht van alle mijn vijanden en Gij kwam een krachtig bezit nemen van mijn hart om daar Avondmaal te houden, te herbergen en daarvoor eeuwig te wonen, een woning die God bevond onreiner te zijn dan een mesthoop.

Is dit niet genoeg om alle inwoners van Hemel en aarde te doen verbaast staan? Over de minzaamheid van zo'n groot God als Gij zijt? Heere, wat kon Gij meer doen dan Gij gedaan hebt om te brengen uit den dood der zonde tot het leven der Genade. Uit de omgeving der Hel tot bezit van den Hemel? Gij hebt mij niet alleen verlost uit de klauwen van den brullende leeuw die mij bijna verslonden had, maar mij van u kracht gegeven om hem te overwinnen, hem onder mijn voeten te vertreden en hem in zijn aangezicht te verachten. Gij hebt mij zijn valsheid en boosaardigheid ontdekt en de vreselijkheid van mijn eigen hart, hetwelk mij dikwerf bedrogen heeft. Wat kan ik U gezegende en dierbare Jezus wedergeven voor al Uw weldaden, ik een arm, vuil, goddeloos en ellendig zondaar, en worm en geen man? Hoe iets terug te geven aan U, die almachtig zijt en gever van alle goed, o, dat Gij wil dat aannemen wat ik U geven wil, namelijk deze twee penningskens, mijn ziel en mijn lichaam. Het is waar Heere, ik beleid dat ik niet waardig ben geborgen te worden in Uw rijke schatkamer, doch als het U behagen mocht Almachtige Vader het beeld van Uw lieve Zoon Jezus Christus daarop af te drukken, dan twijfel ik niet of ze zullen gangbaar zijn Uw Hemelse zaken en Gij zelfs zult ze als gedeelten achten van Uw onderscheiden en bijzonder schathuis. Zet mij als een zegel op Uw hart en laat Uwe liefde zich op mij vestigen, opdat mijn liefde van al het andere afgetrokken zich in Uwe liefde mocht verlustigen.

Heere, wanneer zal de zonde in mij vernietigd en uitgeroeid worden? Wanneer zal ik ze nog waarnemen, nog gevoelen, wanneer zal de tijd aanbreken dat de zonde mij zal gekruisigd worden? en ik der zonde? Wanneer zult Gij mij een algehele overwinning over dezelve geven, en ze volkomen in mij te niet maken, en de blijde dag aanbreken dat ik niet meer zal zondigen, dat ik ze als een oud kleed zal afleggen om het nooit meer aan te doen, wanneer als dan alle tranen, zuchten, kermen over de zonden zullen ophouden en Gij, Heere zult alles in allen zijn.

Ja, ofschoon de zonden in mijn hart zijn, laat lieve God mijn hart niet in de zonde zijn, en ofschoon de zonde in mijn hart heerst als een tiran laat ze niet in mij zijn als een soeverein en waar ik niet leven kan zonder zonde, laat mij evenwel leven zonder toestemming of goedkeuring aan enige zonden te geven, en mochten verzoeken mij voorkomen, sta niet toe dat ik in verzoeken val, maar bevrijd mij van alle kwaad, wetende dat Gij mij een Koninkrijk beloofd hebt, laat mij hier zijnde mij zodanig gedragen, alware ik alreeds een onderdaan ervan. Schrijf mij Uwe wetten in mijn hart door de vingers van Uwe Heilige Geest, en beteugel mij door Uwe leidingen en bestuur mij dat ik niet afdwale nog tot de rechterhand van genoegens, nog tot de linkerhand van voordeel of gewin. Speen mijn hart van de wereld eer Gij mij uit de wereld wegneemt, en ook van de dingen der wereld als daar zijn eerbewijzen, genoegens, rijkdommen, de begeerlijkheid der ogen en de grootsheid des levens. Verleen mij deze dingen alleen voor zover het mij aan U verbinden kan en aan U alleen. Leer mij de wereld gebruiken als niet gebruikende, nog die misbruikende en U daardoor onteren, die mij het gebruik daarvan gegeven hebt. Verleen mij de genade altijd gedachtig te zijn aan mijn laatste uur en aan de verantwoording die ik zal moeten doen voor U de Rechter van Hemel en aarde. Neem van mij weg al mijn twijfelingen. Vrezen en bezorgdheden over de dingen van dit leven en dat ik al mijn zorgen moge werpen op U die voor mij zorgt want de aarde is Uwe en de volheid daarvan. Gun mij te beoefenen mij wel te gedragen, bij gebrek als ook bij overvloed en tevreden te zijn in elke omstandigheid, wetende mij alle dingen medewerken ten goede, en dat ofschoon verdrukking heerst in de Avondstond, des morgens gejuich

komt. Laat mijn laatste overleggingen beminnelijk wezen mijn beste te zijn en mijn laatste dagen mijn beste dagen. Bestuur het zo, dat ik moge gewillig zijn alles te verliezen, teneinde U te gewinnen en te behouden, achtende dit geen verlies maar een groot gewin. Laat mij gewillig zijn om vernederd te worden, opdat U moge verhoogd worden, om al mijn krachten voor U op te offeren en even tevreden te zijn om de doornenkroon te dragen als ik den Kroon der Heerlijkheid na dit leven.

Laat mij even gewillig zijn voor Uwe eer te lijden als met U te regeren in de Heerlijkheid en dat ik den Hemel meer moge begeren dan U om den Hemel. Geef U Heere Jezus dat ik met Maria mag tevreden zijn te zitten aan Uwe voeten. Ze te wassen met mijn tranen en achter U te staan, beschaamd zijnde om voor Uw Aangezicht te komen. Hoe gewillig wenste ik met den Profeet dat mijn hoofd water ware en een fontein van water en mijne ogen een springader van tranen. O, dat ik met David gedurig kon wenen, met een Maria overvloedig, met Petrus bitterlijk en ik mijn ziel geen rust gunnen totdat ik mij bevind in Uw gezegende Armen, de Ark der rust welke mij voor altoos zal brengen boven alle stormen en verzoekingingen des Satans. Vergun mij Heere, dat wanneer ik de tijd van mijn Pelgrimsreis hier in Uw vreze zal hebben voleindigd, ik zal mogen sterven in Uwe gunst. Amen.